

CZĘŚĆ (3211) sb f

sg N część (840). ◇ G części (241). ◇ D części (17). ◇ A część (703). ◇ I częścią (368). ◇ L części (459) [w tym: po części (241)]. ◇ pl N części (82) [w tym dwie części (25)]. ◇ G części (129). ◇ D częściom (4) *HistJóz, KuczbKat, Oczko* (2), części(o)m (1) *StryjKron*; -om (3), -(a)m(1). ◇ A części (322) [w tym: (oby)dwie, obie części (78)]. ◇ I częściami (11); -ami (10), -(a)mi (1). ◇ L częściach (33); -ach (18), -ach (11), -(a)ch (4); -ach *UstPraw, BielKron, Mącz, CzechRozm, SarnStat* (7); -ach *OpecŻywList, Murm* (2), *SienLek, RejAp* (2), *RejPos*; -ach : -ach *ModrzBaz* (2 : 1), *Oczko* (3 : 1), *CzechEp* (1 : 1), *LatHar* (1 : 1). ◇ du L (cum nm) częściu (1) *KwiatKsięż H4*.

Orzeczenie w czasach i trybach, które rozróżniają rodzaj, występuje:

*Przy podmiocie w sg: 3 sg f (152), np.: i tego połwłoczka spadła czwarta część po Czesławie stryju moim rodzonym na ojca mego; 3 sg n (12), np.: Strogłodytow część także przyszło ku pomocy; 3 pl m pers (9), np.: abowiem jeszcze większa część ich strzegli domu Saulowego; 3 sg f *ZapWar, BierEz, HistJóz, GlabGad, WróbŻółt, RejPs* (2), *RejJóz, SeklKat, HistAl* (2), *MurzNTSekl, Diar, KrowObr, Leop* (7), *Mącz* (4), *SienLek, GórnDworz* (3), *RejPos* (2), *BielSpr, WujJud* (3), *BudBib* (2), *BiałKat BudNT* (6), *PaprpPan, ModrzBaz* (4), *SkarJedn* (2), *Oczko* (2), *SkarŻyw* (4), *MWilKHist, StryjKron* (12), *CzechEp, KochFr, PudłFr, ZawJeft, GórnTroas* (2), *KochCz, OrzJan, LatHar, WujNT* (11), *SarnStat* (10), *PowodPr, VotSzl* (4); 3 sg n *RejPosWiecz², CzechRozm, KmitaSpit*; 3 pl m pers *SkarŻyw, NiemObr*; 3 sg f : 3 sg n : 3 pl m pers *FalZioł* (20 : 1 : -), *MiechGlab* (- : 1 : 1), *BibRadz* (5 : - : 2), *BielKron* (11 : 3 : 4), *RejAp* (10 : 1 : -), *ActReg* (1 : 3 : -).*

*Przy podmiocie w pl: 3 pl subst (5) *BielKron, KuczbKat, Oczko, NiemObr, SarnStat*, np.: dwie części zamku krakowskiego zgorzały; 3 pl m pers (1) iż drugie części prac ich wiernych poginęły, bardzo żałujemy *KwiatKsięż*.*

*Orzeczenie w czasach i trybach, które nie rozróżniają rodzaju, występuje: 3 sg (58), np.: o czym rozumieją wszyscy, albo ich wielka część rozumie; 3 pl (6), np.: ona część miasta, w której się zapaliło niech drabiny przystawiają. (Pod uwagę brane są tylko podmioty w sg wchodzące w połączenie z G pl i G sg rzeczowników zbiorowych lub z wyraźną ich elipsą); 3 sg *GlabGad, GroicPorz* (2), *Leop* (3), *BibRadz* (3), *OrzRozm* (2), *Mącz* (3), *LeovPrzep, RejAp* (4), *GórnDworz* (2), *KuczbKat, RejZwierc, BielSpr, WujJud, WujJudConf, BudBib, CzechRozm, SkarJedn* (5), *KochTr, CzechEp, GórnRozm, WujNT* (6), *SarnStat* (3), *VotSzl* (2); 3 pl *KochPs, ReszHoz*; 3 sg : 3 pl *BielKron* (5 : 2), *ModrzBaz* (5 : 1), *ActReg* (1 : 1).*

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

I. Rzeczownik (2559) :

1. Wycinek całości (konkretnej lub abstrakcyjnej), to, co jest wynikiem podziału; kawałek, ułamek, fragment, pewna ilość; pars *Murm, Mymer¹, Mącz, Calag, Calep, Cn*; portio *Mącz, Calag, Calep, Cn*; classis, membrum, segmentum, series, sors *Mącz*; tomus *Calep* (2328) : *ZapWar* 1542 nr 2450; Lew z bykiem/ z kozłem/ z bóránem/ Miałci się dzielić ieleniem: [...] Czterzy części vdziałáli/ Aby o nie los miotáli *BierEz M2v*; Wezmi iaie [...] vwarz ie twardo/ potym ie obłup/ y rozkroy na poły a wyrzuć żółtek z obudwu części *FalZioł* II 19b; dawayże iey [*mamce*] pić na każdy dzień, iednę część po cztery razy/ A to z tatarczaną/ albo z grochową iuchą. Rzeczy mleko mnożące: ty łą. *FalZioł* V 37; *GlabGad*

D7; *MiechGlab* 24; *KłosAlg* A2 [2 r.], Fv [2 r.]; Ale tego możefs być yft Iłczy tu ýedno częłcz maią Co Panłką wola dżałają *RejKup* aa6; *HistAl* A6v; *RejWiz* 80 marg, 194, Cc7; Odpowiedzieli mężowie Iłrałłscy mężom Iudłkim/ rzekąc: Dziełiącią częłci [*decem partibus*] wıęłłfyzmy my v krolá niłzi wy/ á przetho wıęcey knam Krol należy niłzi kwam *Leop* 2.Reg 19/43; Zołnierze lepak gdy go vkrzyżowáli/ wıęłi odzienie iego (y wczynili czterzy częłci/ kołdemu zołnierzowi częłć) y łuknią. *Leop Ioann* 19/23 [*przekład tego samego tekstu LatHar* 735, *WujNT*], *Gen* 15/10, 4.*Esdr* 4/50, 15/38, *Eccli* 50/13; *LeszczRzecz* A3v; Y wyiął nieco z pieniędzy/ o czym wıedziála y żoná iego/ á przyniołłzy częłć [*et afferens portem quandam*] niektorą/ połóżył przed nogi Apoftolłkie. *BibRadz Act* 5/2 [*przekład tego samego tekstu BudNT, WujNT*], I 306b marg, 4.*Esdr* 15/38; iedno w tym bęđie roznicá/ że nie łuwálką rázem Polłká łye ná Woynę rułzy/ ále koleię iedná częłć wedle rozdziału Koronnego. *OrzRozm* V3, V3; A gdy czynił ofiarę Helkaná/ dał Phennennie dwie częłci/ tákież łynom iey/ ále Annie iednę częłć *BielKron* 62; Mánichei odłzczepieńcy byli tego mnimánia/ iż iedná iest dułzá ktora łwe częłci ciáłom rozdawa. *BielKron* 127v, 180v, 281v, 419; á obıedwie ty częłci łá naczynim cznoty/ gdy kto ták ná miernych bogacztwach/ iáko ná łrzedniey nauce przełtaie *KwiatKsiqz* K; As, Cáła rzecz káżdey rzeczy ktorą moze dzielić na dwánałcie częłci/ áłbo ná wiele łie moze dołtác/ áłbo też nie potrzeba yest/ á ony czełci Vnciami zał zową. *Mqcz* 17c; Septunx, Siodma czełć rzeczy/ ktorých to częłci dwánałcie/ yednę rzecz zupelną á całą czinią *Mqcz* 17c; Synechdoche, latine compraehensio, vel ut Cicero vertit, Intellectio, Olięgnienie áłbo wyrozumienie. Figura Grammatica cum a toto pars vel a porte totum intelligitur. Gdy tylko częłć kładziemy á wıziłtkę cáłóć rozumiemy (áłbo zał wıziłtkę cáłóć kładziemy á częłć tylko rozumiemy. *Mqcz* 437a, 4a, 30d, 61b, 281b, 313b, 432d, 433a; *RejAp* 184v; *HistRzym* 88v, 96v; *RejPos* A6; *RejZwierc* 235v; *WujJudConf* 31; *BudBib* 2.Reg 19/43, s. 234b marg; *BudNT Act* 5/2; *CzechRozm* 218v; á druga nieprzywołilá: mowiac/ że zchełcią częłci łwey [*sua parte*] połtapi drugiey/ gdyby tylko dziełięciá nięrołcinano *ModrzBaz* 89v, 84, 120 [2 r.]; v tákich/ pocenięm pewna częłć [*wody*] wychodłić zwyklá *Oczko* 20v, 20v; Theil. Częłć. Pars, portio. *Calag* 477b; *NiemObr* 58; *KochPhaen* 4; *ActReg* 7, 18, 183; Decas – Dzełziecb [!] częłczci włobie maiący. *Calep* 289b, 305a, 758a, 824a, 883a, 970a, 1061a, 1072b; *OrzJan* 42 [2 r.]; *LatHar* 735; *WujNT* 104, *Ioann* 19/23 [2 r.], *Act* 5/2, s. 435; *JanNKar* C3v; Przy Sądzięch gdzie wıęcey, tá częłć konkluduie. *SarnStat* 47; tę Ziemię Krółłstwu Polłkięmu iáko prawđziwęmu y włalnęmu ciáłu iey á głowie/ w łpółeczność/ w częłć/ w włalność/ y w tytuł Koronny przywrácamy *SarnStat* 1038, 82, 103, 104, 358, 882 (18); *PowodPr* 55; *CiekPotr* 57.

częłć kogo, czego (794): *BierEz* S3V; *OpecŻyw* 169v; *OpecŻywSandP ktv* [3 r.]; *MetrKor* 51/224; yelzly oko tve prołte a nyemayące nyektorey czálzczy czyemnołzczy bądzye tełz czyalo tve yałpe wızythko [*Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit Vulg Matth* 6/22] *PatKaz* III 145v; Latium. ein teil italien dorin Rom iłt gelegen. Częłć żyemye włolkey. kędy rzym leży. *Murm* 30; yakom ya nyeprzygrođzyl Czasczy zyemye vczczywego y slachethnego Stanisława Gylewycza *ZapWar* 1529 nr 2356, 1537 nr 2573, 1542 nr 2450, 1545 nr 2646, 1550 nr 2683; *HistJóz* B2; *TarDuch* C8; Gdy iuż tak ona częłć pępká zołtawiona odpadnie [...] thedy ołtathek załypác popiołem *FalZioł* V 35, I 3d, 5a, 10d, 18a, 28d (38); *GlabGad* C7, D6v, E3v, H5v, Kv(8); GOtow z Scitiey wygnanich częłć ich zołthało na wyłpie Bykowym *MiechGlab* 38, 1, 31, 50, 71, [89]; *KłosAlg* A2v; *WróbŻołt* Vv;

LibLeg 9/53, 10/124v; ábowiem to być niemoże áby też tám część łupieftwá niebyłá *RejPs* 91, 16v; *ComCrac* 15; *LibMal* 1544/78v, 1549/149, 1551/161; *SeklWyzn* d4v; *RejJóz* M2v; *HistAl* H5, H5v, L2; *HistAlHUNG* A3v; *MurzNT* 73v [2r]; *KromRozm III* A7, F6v, F8v, Kv, L5v; *Diar* 77; *BielKom* E5; *LubPs* S2 marg; *GroicPorz* a4, mm3V; *KrowObr* 48, 57v; Dobył thedy Iozue wślyftkicy ziemie ná gorách y ku południu: [...] y część gory [et partem montis] kthora idzie ku Seir *Leop Ios* 11/17, *Gen* 41/34, 47 arg, *Lev* 14/10, 21, 26 (23); *UstPraw* A2, F3v [2 r.]; *LeszczRzecz* A3v, A4v; A iż ktemu kilká cudzoziemcow nieiaką część pracy tey podięli *BibRadz I* *5, *Lev* 23/13 [2 r.], 17, 15/4[2 r.], 5, 6 (42); A łtąd dziś zowá część Włofkicy zyemie Lombárdyá *BielKron* 162v; Y zás nákazano thákze iáko y pierwey Woiewodzie nawyźlífemu/ áby fie ku rzece Draw przodkiem z częścią ludu póspiefzył *BielKron* 306, 15v, 17, 18, 39v, 40 (116); *KochSat* C; *KwiatKsiąż* H2; Coenacularius, Komornik/ który ná wyźlífey części domu miełzka. *Mącz* 58d; Deicere partem murorum, Część murów łtrzelbá zrućić. *Mącz* 162b; Occidens, Zachód słóncá álbo tá część niebá która yeft ná zachód słóncá. *Mącz* 258a, Id, 9c, 17c [5 r.], 26a, 28b (72); *SienLek* 45v, 46 [2 r.], 67, 77v, 97, Tv; *LeovPrzep* C, D2, E3; A tu pátrż iáko Pan dla części wiernych záchowywa y ine y wślytko zebránie álbo kroleřthwo w łáłce á w miłofierdzyu łwoim. *RejAp* 38v, CCv, 48, 66, 73v [6 r.], 74v [3 r.] (25); *GórnDworz* G3v, V4v, Zv, Bb6, Hh7v; *GrzepGeom* E4, E4v [2 r.], F [2 r.], H3v, I2 [4 r.] (16); *HistRzym* 63, 82; *RejPos* B, 49, 235, 272, 287v, 302v, 342 marg [2 r.]; *RejPosWiecz*² 95v; *GrzegŚm* 23; *KuczbKat* 1, 50, 95; *RejZwierc* 3, 16v, 103, 108v, 170, 170v, 187v; *BielSpr* 10v, 15, 20v, 30v, 46, 53; *WujJud* 16, 78, 126, 206v; *WujJudConf* 115v; á gdy ogládałz iřz będzie przemiiác część niekora známion opowiedziánych/ Tedy zrozumiełz iřz to ieft ten czás wktory pocźnie Nawyřzy náwiedzác świat przezeń łtworzony. *BudBib* 4.*Esdr* 9/1, *Ex* 29/40 [3 r.], *Lev* 6/20, 14/10, 21, *Deut* 33/21 (17); *MycPrz* II B4v [2 r.]; *BiałKaz* K4v [2 r.]; *BudNT* Ev marg, 2.*Cor* 9/4, *Apoc* 8/7 [2 r.], 8, 9 [2 r.], 10; *CzechRozm* 101, 184; Oná część miáftá [tribus] w ktorey fie zápaliło/ niech drábiny przyłtáwiáią/ hakámi rozrywáią/ y chuftámi mokremi gáłzą. *ModrzBaz* 84, 35v, 37v, 42v, 84, 92 (14); *SkarJedn* 173, 289 [2 r.], 296; *KochOdpr* B2; *Oczko* 29; powiem wam część życia iego *SkarŻyw* 436, 20, 46, 117, 187, 193 (15); *ZapKóścier* 1579/2, 1584/53 [2 r.]; *KochTr* 23; *MWilkHist* K4v [2 r.]; *StryjKron* 16, 76, 86, 100, 121 (31); *CzechEp* 72, 108, 191; *NiemObr* 26, 59, 75, 85; *KochFr* 45; *KochMarsz* 154; *KochPhaen* 19, 21, 22; *ReszPrz* 42 marg, 74; dla niedořtátku pieniędzy/ vbořtwá część niktora rołpuścić z łzpitalá vmyłłili *ReszHoz* 124, 135; *BielSjem* 21; *PudłFr* 36; *GórnRozm* A [2 r.], Ev; *KochWr* 24; *PaprUp* C2v, Fv; *ZawJeft* 8; *ActReg* 13, 27 [2 r.], 41 [2 r.], 67, 74 (11); Concupium – Pierwołpy, ta czelzcz nocy ktorey łzie kazdá rzecz vřpokoią. *Calep* 234b, 206b, 863a, 883b, 975a, 1056a (9); *GostGosp* 2, 108; *Phil* C, H2; *GórnTroas* 15, 67, 72; *KochCz* A3v; *GrabowSet* O2, R4v; *OrzJan* 12, 68, 101, 124; *LatHar* 191, 355, 379, 514, 673 [2 r.]; *WujNT* 58 marg, 97, 170 marg, 275, 299 (26); *WysKaz* 43 [2 r.]; *JanNKar* C4v [2 r.]; áby káždé miáfto y miáfteczko z przerzeczonych trzy części łzofu dawáli ná tę potrzebę ná káždy rok *SarnStat* 972, 31, 42, 63, 87 [2 r.], 89 (60); *GrabPospR* L3, M3v [2 r.]; *KmitaSpit* C4v; *PowodPr* 2, 12, 13, 16, 21 (11); *SkarKaz* 5a, 6a, 453b, 609b, 610a, 634a, *VotSzl* Bv, B3v, B4, Dv [2 r.], D2v [2 r.], E2v; *CiekPotr* 42, 66, 89; *GoslCast* 44; *SkarKazSej* 684b. Cf »dobra część«, »lepsza część«, »(na)niřsza część świata«, »niemała część«, »przednia część«, »część świata«, *Zestawienie*.

część z kogo, z czego (37): *MetrKor* 40/815; A dwie części z was [*Duae vero partes e vobis*] wfyftkich [...] niechay będą ná straży v domu Pánłkiego przy Krolu. *Leop* 4.*Reg* 11/7, 4.*Esdr* 7/68; *BibRadz Lev* 23/17, *Ez* 45/13 [2 r.]; *BielKron* 9v, 18, 261v, 294, 416v; *Mącz* 234c, 281b; *GrzepGeom* I2; *BielSpr* 15; *BudBib Gen* 47/24, *Ez* 45/13 [2 r.]; *StryjKron* 607; *NiemObr* 132; *WujNT* 516; *SarnStat* 88 [2 r.], 89, 103 [2 r.], 104 [2 r.], 281 (13); *VotSzl* D, D3, D3v.

część od czego (9): A tako od trzechlet pieniędzy/ profto dziefiątą częftz zyfkál *OpecŻyw* 84; *FalZioł* V 112v; *Leop Lev* 14/10; *KwiatKsiąż* P4v; *Mącz* 493a; *SienLek* 57v; *Calep* 342a, 957b, 1056a.

W połączeniu z liczebnikiem porządkowym oraz liczebnikiem „jeden” w znaczeniu „pierwszy” (85): Druga część albo poftać vriny: ieft połrzodek iey/ á tha vkazuie na żoładek/ wątrobę/ flezionę/ y na ielita wżytki. *FalZioł* V 7, V 7, 59v; *GlabGad* O8v; *MiechGlab* 38; *LibMal* 1547/135; *KrowObr* 197 [3 r.]; *RejWiz* 8v, Cc3; Y gdy obaczył Páweł że ich iedná część [*una pars*] byli Sáduceufzowie á drudzy Fáryzeufzowie/ záołwał do zgromádzenia *BibRadz Act* 23/6 [*idem WujNT*], *Gen* 15/10, I 418d marg, *Ez* 45 arg, 4.*Esdr* 6/51, 15/37, 2.*Mach* 8/31; *OrzRozm* I, Iv, V3 [3 r.]; á tak część tych kráin w mocy náfzey byłá áż do latá 1450. druga część áż do Woyćiechá z Brándeburgu. *BielKron* 231v, 38v, 275v [2 r.], 276 [3 r.], 280v [4 r.], 281v [2 r.] (20); *KwiatKsiąż* H2; *Mącz* 7d, 51c, 157a, 198a, 389d; *SienLek* 25v; DZiewiętnáftego roku od láthośiego licząc/ będzie wielkie Złáczenie zwierfchnich Plánetow/ w wtorey części Ryby známieniá niebieskiego *LeovPrzep* E3; *RejAp* 48; *RejPos* 342 [2 r.]; *BielSpr* 30v [4 r.]; *BudBib* 4.*Esdr* 14/11, 2.*Par* 1/14 [2 r.]; *CzechRozm* 213; *ModrzBaz* 75, 88v, 120v, 122; *SkarŻyw* 347, 511; *StryjKron* 507 [3 r.]; *KochPhaen* 20; *ActReg* 3v; *Calep* 863a; *Phil* C; *WujNT Act* 23/6; Zás po drugim czáśie znowu Krol Herod drugá część tám tego fchowánia [...] otworzył *WysKaz* 43, 43; *SarnStat* 117, 120, 1203 [2 r.]; *PowodPr* 13; *VotSzl* D; *SkarKazSej* 706a.

W połączeniu z liczebnikiem ułamkowym i głównym lub porządkowym w funkcji liczebnika ułamkowego (474): miéffki maiątz/ w ktorych nofil to tzo milému Iezufowi flano a wffakoż dziefiątą częftz zawždy vkrádl *OpecŻyw* 70, 84; *MetrKor* 40/815, 61/224 [2 r.]; *HistJóz* B2, E3 [2 r.], E3v; ty tzczi [!] wżytki przetłukfzy troche : warz w wodzie: izby trzcztą [!] częftz wywrzało *FalZioł* I 1c, I 3c, d, 5a, 10c, 11b (77); Przyrownaiącz przyrodzenie oboiey płci to ieft męfkiey ku niewiefciey, według fthałofci z krewkofciá iakoby dwie części otrokowi przyładzaiąc á trzecią niewiefcie. *GlabGad* M; 41. 1b. za 6. ff. 3. orty/ zacž 192. lib. czyni 31. ff. 18. gf – 5. o oftála frakta 11/14. części/ ktore na probie przydafz. *KłosAlg* F; A czwarta częfcz rok v ma bycz obroczona kv fádzeniv wieczow *ComCrac* 15; *RejJóz* M2v; *HistAl* H5v; *Diar* 93; *KrowObr* 185; *RejWiz* 48v; áby piáthą część zboża przez the fiedm lath żyznych/ ktore iuz theraz máiá być/ zbieráli do gumien *Leop Gen* 41/34 [*przekład tego samego tekstu HistJóz* B2, *BielKron* 17], *Gen* 47 arg, *Lev* 14/10, 21, 4.*Reg* 11/6 [3 r.], 7 (14); *UstPraw* A2, F3v [2 r.]; Potym czwartý Anioł zátarábil y vderzoná ieft trzecia część flońcá/ y trzecia część mieliácá/ y trzecia część gwiazd/ ták iz zámioná ieft trzecia część ich/ y dniá áby nie świecił/ y nocy tákże. *BibRadz Apoc* 8/12 [*przekład tego samego tekstu Leop, RejAp* CCv, 75, *WujNT*], *Gen* 47 arg, *Lev* 23/13 [2 r.], 17, *Num* 15/4 [2 r.], 5 (32); Vítáwili byli tedy/ oímá część dochodow tak na kfiężá iáko na flachtę *BielKron* 393; Werft ieft piáta część mile. *BielKron* 436; Item fárakulá Imbieru fuchego/ to ieft dwudziefta część bákkáru/ za fześć fawow. *BielKron* 454v, 9v [2 r.], 17, 18 [2 r.], 63v, 78v (23); *KwiatKsiąż* P4v; Septunx, Siodma cześć rzeczi/ ktorych to części dwánaście/ yednę

rzecz zupełną á całą czynią *Mącz* 17c; Sestans, Szófta część wšelkiewy rzeczy/ też pieniądz około kwartniká náfzego/ álbo/ málo więcey/ wążący. *Mącz* 17c; Deunx, Nieco ípełná/ króm dwunaftny części. *Mącz* 83c; Dodrans, et Dodrantalis [...], Dziewiąta część áffis. *Mącz* 93c; Millesimam partem vix intelligo, Ledwey tyfiacną część rozumiem. *Mącz* 221c; Quadragesima, Czterdzieftna część. *Mącz* 334d; Quinquagesimas exigere, Piąćdziesiątą część obierać. *Mącz* 342d, 17c [3 r.], d, 65a, 79b, 95b (44); Albo weźmi írzedniey íkory s korzenia wirzbowego/ á warz íą z przykrym winem áby trzykroć więcey winá było/ y wárzyć áż íedną część óftanie *SienLek* 94v, 15v, 40v, 46 [2 r.], 57v, 64v (26); *RejAp* CCv, 58, 59v, 73v [6 r.], 74v [3 r.] (25); káždy kąt ma dwie części proftego kąta *GrzepGeom* E4; á naydziefz íumnę wšytkiego 50 2/7 – pięćdziesiąt łokiet Kwádratowych/ y dwie íiódmé części łokciá Kwádratowego. *GrzepGeom* I2, E4v [2 r.], F [2 r.], H3v, H4 [2 r.], I (20); *RejZwierc* 16v, 170v, 187v; *BielSpr* 15; A będzie (że) zpożytkow [...] cztery części [et quatuor partes erunt] będą wam zá nafienie polne *BudBib Gen* 47/24 [przekład tego samego tekstu *HistJóz* E3], *Gen* 47/24, 26, *Ex* 29/40 [3 r.], *Lev* 6/20, 14/10 (16); *BudNT Ev*, *Apoc* 8/7 [2 r.], 8, 9 [2 r.], 10; *ModrzBaz* [38], 75, 110, 119, 121v (8); *SkarŻyw* 571; *Ie⁸⁰* Mšci Panu Woiewodzie Pomorskiemu ísádem ípolecznie polowicę Tho íeft dwie części, odłóżyć. *ZapKóścier* 1580/14, 1580/14; *StryjKron* 121, 156 [2 r.], 607, 637, 647, 658; *NiemObr* 26, 59 [2r.], 75; *KochPhaen* 18, 19; *BielSjem* 21; *PudlFr* 36; *ActReg* 41; *Calep* 342a, 883b [2 r.], 957b, 975a, 1056a [2 r.] (10); Iuż byłá wšlá biegú noc dwie części zgołá/ Ku dniowi niebiełka ós náwráćá kólá *GórnTroas* 33; *WujNT* 58 marg, 170 marg, *Apoc* 8/7 [2 r.], 8, 9 [2 r.] (20); któręy winy dwie części íkárbowi náfzemu/ á trzecia Woiewodzie bydź ma. *SarnStat* 271; co złtrony liczby tákowęy y kwitu/ dwie części ítanów wczynią/ to/ ták wážno bydź ma *in hoc solo actu*, íákoby od wšyftkich wczyniono było. *SarnStat* 443, 87, 191 [2 r.], 281 [3 r.], 287 [2 r.], 367 (30); á dawfzy káždy [...] ták wiele íleby mu ná íeden tydzień ítráwy potrzebá [...] mym zdániem żytá dwánaftą część becżki śledziowki ná chleb/ ná krupy íárego zbożá połowicę tákiewy miáry/ to íeft 24. część becżki/ ílonin po trzy funty/ á máflá po drugie trzy funty *GrabPospR* M3v, L3; *VotSzl* D3, D3v, E2v [2 r.]; wiele wroci Kiedy czwartą część wroci záíewku ktorego. *CiekPotr* 42. Cf »czwarta część«, »dziesiąta część«, »pięćdziesiątą część«, »piąta część«.

Wprowadza kolejne współrzędne człony wyliczenia [dwukrotne (16), trzykrotne (1), czterokrotne (1)] (39): Nietylko íobie narodzeniímy/ ale póffciá náffego człęftz [!] íobie oytczyzna przywłáffczá/ człęftz rodzice/ a człęftz przyiáciele *OpecŻywSandP* ktv; wczynić íte⁸⁰ Elektwarz y z íeć go człęć/ á człęć w prawey ręce dzierzeń, gdy kto ma z panią leżeć/ thedy mu íyna pocźnie przez wátpienia. *FalZioł* IV 9a; *LibMal* 1547/135; *RejWiz* Cc3; *BibRadz Act* 27/44; *BielKron* 258v, 294, 390v; *RejPos* 152; Ale gdy go ktho część vda ná pocćiwá íáká ípráwę/ álbo ná íłużbę Rzeczypóspolitey/ część też powinowátym íwoim/ á część wšytkim íáko może/ á część theż íobie ku dobrej myfli íwoiey/ nadobną powinnoćią ták íákochmy íyflzeli ozdobioney/ ten czáły íwe złotemi czáły zwác może *RejZwierc* 103; *WujJud* 78 marg; *WujJudConf* 100; *Oczko* A3; *StryjKron* 235, 612; *ActReg* 27; *Phil* H2; *JanNKar* C4v.

Przysłowie: Nullius momenti putatur illius testimonium, Zá nic nie ítoyi yego íwiádectwo/ álbo ná yego íwiádectwo czwartęy części pieniądzą nie dádzá. *Mącz* 230b.

Wyrażenia: »czwarta część« = *kwarta, rodzaj podatku płaconego przez dzierżawców dóbr królewskich do skarbu królewskiego, przeznaczona na utrzymanie wojska* [szyk 56 : 1] (57): Pátrzayże iáką obronę znaleźli/ z iákieysi czwartey części/ y ná to iuz wýztyki fwe nádzyeie fpułzczáią/ powiádáią iż to iuz będą złote wieki pod tą obroną. *RejZwierc* 194v; Y kazáli czwartą część dáwać ná obronę *RejZwierc* 245, 233v, 245; *BiałKaz* K4v [2 r.]; tedy my z łáiki náłzýy królewłkiéy/ á z miłóści przeciwko Rzeczypołpolitéy pozwalamy tego/ áby czwarta część wýztykich dochodów *totius corporis Regni*, ku ftołu náłzemu náležácych/ byłá ná obronę potoczną obróconá *SarnStat* 102, 78, 87, 88, 89, 91 (51).

»dobra [= *znaczna, wielka*] część« [szyk 7 : 2] (9): Szweckie krolestwo dwoiáko przewyżłła Nordweyłkie/ ludem/ wielkością ziemie/ y pożytki/ áczkolwiek dobra część Szwecey gory y błóthá záftápiły *BielKron* 293v, 230v, 268, 284, 286v, 291v; opuściwłzy rzeczy y zábáwy doczéstne/ część dobrá każdego dnia/ ná rozmyłłaniu y rospámiętywániu iego dobrodzieyftw y miłolierdziu trwáią *ReszHoz* 136; *KochPam* 81; *WysKaz* 31.

»dziesiąta część« = *dziesięcina, rodzaj podatku wnoszonego na ręce Kościoła* (4): Unde Herculiana pars, Dzieięćyná/ Dzieiętą część. *Decimae*. *Mqcz* 155a; *ModrzBaz* 139; á ná tym mieyfcu ołtarz ábo kościół poftáwię/ y dzieiętą część máiętnóści moiej/ ná cześc iemu/ y flug ie⁸⁰ potrzeb/ ofiáruię. *SkarŻyw* 347; Dzieiętą część dochodu brác práwá Polłkié dozwaláją. *SarnStat* 696.

»lepsza część« (4): *GlabGad* H5; *Leop* 1.*Mach* 8/8; Zda mi fie iż ten lepfzá część fwiátá pofiada/ Ktory tu fwemi páńftwy s pocźciwołcią włáda. *RejZwierz* 23v; *ModrzBaz* 127v.

»część mała, mniejsza« [szyk 5 : 5] (5 : 5): Wezmi Ieżyn iagod czyfcie wzrzałych á nie zgniłych/ wyźmi z nich wodę/ á przyley do niey wina tak czoby mnieyłza częłc niżli tey wodki/ á to piy/ ten trunek pořila fercze y żółádek *FalZioł* V 68; *MurzNT* 73v; *BielKron* 308v; Poźrzał wzgorę á gáłáfkę onę/ Myłzy gryzą iuz ná drugá ftronę/ Z iedney ftrony czarna z drugiey biála/ Ták iż iey iuz máła część zoftáłá. *RejPos* B; *BielSpr* 6; *SkarŻyw* 508; *SarnStat* 274; *SkarKaz* 5a; *VotSzl* Dv; *KlonFlis* Ev.

»(na)niższa część świata, ziemie« [o *piekle lub ziemi*] (1 : 1): To ieft/ Ná ziemię ktora ieft naniżłzá część fwiátá/ A ci ktorzy tho rozumieią o odchlániach/ gđziebi dźiatki po śmierci zoftawác miáły/ nie godni fá ábychmy im ná to iáką odpowiędź dáć mieli. *BibRadz* II 108a *marg*; á to że wftápił/ coź ieft/ iedno iż pirwey był sftápił do nizłłzych części ziemie [*in inferiores partes terrae*]? *WujNT* Eph 4/9.

»niemała, niemniejsza część« [w *tym: czego* (25)] [szyk 18 : 8] (25 : 1): Y niemáła częłc żywotá niego myłłac o tem z záłócią mi odełłá *RejPs* 44v; *BibRadz* Num 11/1, I 106b *marg*; Poimánych Cefarz w koło połtháwiwłzy/ dáł ścinác część niemáłá *BielKron* 308, 129, 292, 305v; *LeovPrzep* E2; *RejZwierc* 185v; *WujJud* 194; *PaprPan* A4v; *ModrzBaz* 75, 106 [2 r.]; *StryjKron* A, A3v, 31, 692; *KochPam* 80; *ZawJeft* 32; *ActReg* 95; *WujNT* 627; *SarnStat* 418, 1051, 1224; *SkarKazSej* 705b.

»ostatnia [znajdująca się na końcu, na skraju] część« [szyk 4 : 1] (5): y dopuścił ná nie ogień fwoy niebiełki że fpałił ołthátnią część Namiotow [*extremam castrorum partem*]. *Leop* Num 11/2 [*idem*] *BielKron* 39v, 40, 80v; *KochPhaen* 22.

»piąta część« = *rodzaj podatku* (8): iż ze wýztykich prowentów przez Rewizory [...] ma byđź naprzód odłáczona piąta część/ która żeby do trzech części náłłzych przyłáczoná byłá. *SarnStat* 104, 88, 89 [2 r.], 104 [3 r.], 485.

»pięćdziesiątna część« = *pięćdziesiąty dzień po Wielkanocy, Zielone Świątki (1)*: Pentecoste, Świątki. Latine quinquagenaria, Pięćdziesiątna część albo dzień. *Mącz* 290a.

»przednia część« [szyk 5 : 1] (6): Gdzież wiedz iż mania iest niemocz gdy sie przednia część mozgu w czele nakazi tak iż on człowiek złe dumanie miewa. *GlabGad* D8; *BielKron* 63v; *Antica*, Przednia część káždey rzeczy. *Mącz* 11b, 162d, 212d, 327a.

»część świata« (21): *HistAlHUNG* A3v; *KromRozm III* L5v, N7v; *RejAp* 48, 64; *GórnDworz* Mm6v; *RejPos* 300v, 349v; *WujJudConf* 242; *PaprpAn* A4v; Y toć też iest nie bez wielkiego dziwu/ gdy w iednem domu/ iedni fię vbieraią po Niemiecku/ drudzy po Włofku/ drudzy po Turecku: nieinaczezy/ iedno iákoby fię ná roznych/ á od siebie bárzo dálekich częściách świata [partibus mundi] porodźili. *ModrzBaz* 51, 106; *StryjKron* 91; *KochPam* 80; *PudłFr* 61; *KochCz* A3v; *SkarKaz* 5a; *VotSzl* Bv; *CiekPotr* 66. Cf »lepsza część«, »(na)niższa część świata«.

»trzy części« = *część dochodu państwowego przeznaczona na użytek króla (7)*: Z trzech części wolno Królowi nágrádzac. *SarnStat* 79, 79, 103 [2 r.], 104 [2 r.], 357.

»więtsza, wielka część« [szyk 157 : 14] (109 : 62): *BierEz* F; y thyle sie krwie z nich [jajec] przymnoży iako wielki żółtek iest, á gdy ią świeże tedy y więtszą część białku w krew sie obracza. *GlabGad* H5v, C7, F6v, K7, O8v; Ale oni poźli z ziemie polkiew od wiłti, y zamieszali wielką część Europy ku zachodu flonca y Afrykę na połdnie. *MiechGlab* 50, 71, [89]; *WróbŻółt* Vv; *ZapWar* 1545 nr 2646; *HistAl* H5, L2; *HistAlHUNG* A3v; *MurzNT* 73v; *KromRozm III* L5v; *Diar* 77, 93; *LubPs* S2 marg; *GroicPorz* a4, mm3v; *KrowObr* 48; *Leop* 4.Reg 3/25, 2.Mach 8/24; *LeszczRzecz* A4v; *BibRadz* I 196a marg, 1.Par 12/29, I 418d marg, *Eccli* 16/20, 2.Mach 8/24; niektorzy niechcieli go [Achillesa] w tym pociefzyć/ zwłaczczą więtsza część. *BielKron* 58, 99v, 146, 161v; 164, 180v (27); Bona pars civium, Więtsza część miészczan *Mącz* 26a, 179b, 204b, 220a, 236b, 281b (17); *LeovPrzep* D2; niektore narody/ y náłzych niemal więtsza część Polakow/ máią sobie náuki dobre zá nic *GórnDworz* G3v, V4v, Bb6, Hh8; *HistRzym* 82; *RejPosWiecz*² 95v; *KuczKat* 1; *BielSpr* 6; *WujJud* 16, 206v; *WujJudConf* 115v; *MycPrz* II B4v; *CzechRozm* 101, 184; *ModrzBaz* 35v, 37v, 42v, 92; *SkarJedn* 165, 173, 226, 289 [2 r.], 296 [3 r.], 354; Profili potym Krolá/ áby wedle práwá Pořtąpił/ á zá więtszą częścią wyrok podał. *KochOdpr* C2v, C2v; Owi głodem/ á drudzy morem okróceni/ Wielka trofkámi część poráženi. *KochPs* 166; *Oczko* 20v [2 r.]; *SkarŻyw* 46, 62, 117, 235, 472; *KochTr* 23; *StryjKron* 76, 170, 335, 395, 567 [2 r.] (12); *CzechEp* 72, 108, 191; *NiemObr* 85, 132; *KochFr* 45; *ReszPrz* 74; *ReszHoz* 135; *GórnRozm* Ev; *ActReg* 18, 27, 41, 74, 107, 126; *Calep* 810b; *KochCz* A3v; Oczy/ iákby z iámy ftrážney wygládály/ A źrzenice/ więtszą część wzroku ftradály. *GrabowSet* R4v; *LatHar* 191, 379; *WujNT* 275, 516; GDyśmy widźieli liczbę Pořłów ziemfkich/ ktorzy ná Séym Wálny bywaią pošyláni: iż ták dálece rozmnożyła sie/ ze tész [...] y wielka część podatkw pošpolitych [et magna pars contributionum publicarum *JanStat* 117] ná nie była wydawána *SarnStat* 42, 47, 151, 153, 274, 689 (9); *PowodPr* 16, 21, 30, 52; *SkarKaz* 6a, 453b, 634a; *VotSzl* Bv, B3v, B4, Dv, D2v [2 r.]; *CiekPotr* 66; *GosłCast* 44.

»zadnia część« (3): Puppis, Zádnia część łodzi/ tył łodzi *Mącz* 332a, 450a, 487a.

»część żakowska, żakow« = *klasa szkolna (1 : 1)*: Classes scholasticae, Części á rzędy żakowskie. *Mącz* 56a, 56a.

Zestawienie: »część mowy« (2): Denominativum apud Grammaticos quod a nomine deducitur, Co od tey części mowy ymienia pochodży. *Mącz* 249d, 484b.

Szeregi: »część ani rozdział« (1): Przeto tę iedynofć niektorzy mędrczy zwali zgodą/ drudzy przijaznią á miłofćią/ bowiem ona tak lie złącza: iż fama w łobie żadney części ani rozdziału (bez łwego vrazu) nie dopufzcza. *KłosaAlg* A2.

»bądź wszystek, bądź część, nie wszystek a część itp.« [szyk 12 : 6] (18): przeto też drugdy wżytek fen drugdi go tilko częfc pamiętamy *GlabGad* L5; *KromRozm II* y2; *KromRozm III* F6v; *GroicPorz* mm3v; *BielKron* 102v, 307v; *SkarJedn* 296; *Oczko* 20v, 29; *ZapKościar* 1580/12; *GórnRozm* A; *ActReg* 94; *LatHar* 191; *WysKaz* 31; *SarnStat* 5; Ná ktorých [urzędnikach] nie część ktora/ dobrego połpolitego: ále wżytko należy. *SkarKaz* 610a, 5a; *SkarKazSej* 695a.

Wyrażenia przyimkowe: »na części« [w tym: na [ile] części (120)] (148): Dziewiątego dnia kamien(ié) tak to tzo bylo w budowaniu iako ijnffé ij wffytki op(o)ki będą na części złupány *OpecŻyw* 193v; Item zassiewek y Grunth spathkowy po nyeboszcze cziothcze ych tho mayą dzyelycz na cztery czesczy *ZapWar* 1550 nr 2666, 1550 nr 2666; *KrowObr* 197; *RejWiz* 117v; *OrzRozm* V3; *BielKron* 78v; *Mącz* 19b, 127b [2 r.], 342d, 465b; *RejAp* 138v, 184v; *BielSpr* 31; *BudBib Iudic* 19/29; *SkarŻyw* 509; *MWilKHist* K2v; *KochProp* II; *Calep* [882]a; *WujNT Mar* 6/40; *SarnStat* 358, 367, 1307.

~ *Zwroty:* »pokołatać na części« (1): Bo taką [ofiarę] obiecował iáką vczynił: to ieft iż ie pokołatać miał ná części/ á łrebro z ktorých vczynione bylo vbogim rozdać *SkarŻyw* 189.

»rozbić się na części« (1): bieżał zá ieleniem ná łkálę/ [...] łpadł y rozbił fię ná mále części *SkarŻyw* 508.

»na części rozciąć, rozcięty« (1 : 1): Bifidus, Ná dwie części rościęty álbo rospádły. *Mącz* 24d, 377b.

»(roz-, po-)dzielic (a. rozdzielać) (się), rozdzielon(y) (a. podzielony), dzielący (się), rozdzielenie (a. rozdział) na części« [w tym: na rowne części (10)] [szyk zmienny] (65 : 28 : 8 : 4): *FalZioł* V 7, 37; oto wżelki czas na trzy lie części dzieli/ przelzła/ ninieylza/ y przyłzła *KłosaAlg* A2v; *RejPs* 203; *ZapWar* 1550 nr 2666 [2 r.]; *Diar* 95; *KrowObr* 63v; odłączyz trzy miáltá we łrzedku źiemie/ kthorąc Pan Bog twoy da w dierzáwę/ rowniąc á rozmierzáiąc pilnie drogę: wffytkę kráinę ná rowne trzy części [in tres aequaliter partes ... divides] rozdzielił: áby miał gdzie vćiec bliłko/ ktorzyby vćiekał dla męžoboyłtwá niezumyłlowego. *Leop Deut* 19/3, *Ios* 18/9, 10, *1.Reg* 11/11; *BibRadz 2.Mach* 8/22; *OrzRozm* I, V3; Rozdzyeleni tedy Plebei/ to ieft połpolity lud/ ná czterzy części álbo dwory *BielKron* 108v, 50, 99, 151, 276, 277 (14); Pannonia, Kráyiná Europy ná dwie części lie dzieląca. *Mącz* 276a, 7d, 17c, 25b, c, 39c (25); *GórnDworz* Cc2; PVNKT ieft/ który nie moze być rozdzielon ná części. *GrzepGeom* C, D3v, D4, F3, F3v, H3v; *HistRzym* 96v; *RejPos* 40; *KuczKat* 380; *RejZwierc* 206v; *BielSpr* 6, 12, 13v, 29v; *WujJudConf* 156; *BudBib 4.Esdr* 14/10, s. 234b marg; *BudNT Matth* 12/25 [2 r.]; *ModrzBaz* 84, 120; *SkarJedn* 110; *SkarŻyw* 268, 353, 517 [2 r.], 518; *KochPhaen* 18; *GórnRozm* Av; Dimidiatus – Na dwie rowne czesczij rozdzielonij. *Calep* 325b, 569a, [678]b, 690a, 883a; *GrabowSet* P2; *LatHar* 320, 713 marg, 135; *JanNKar* C3v; Rozdziału żadného ná części wóylk/ tak wielkiego iáko y máłęgo/ nieczyniąc między nimi. *SarnStat* 132, 103, 132, 1203, 1309; *SkarKaz* Oooo2d; *VotSzl* D, D3v; *SkarKazSej* 685a, 706a.

»na części rozerwać (*a. rozrywać*), rozerwany« [szyk *zmienny*] (5: 3): a ono kroleństwo [...] po iego śmierci Hetmani tak na wiele części rozerwali/ iż po małym czasie zniwodziło *HistAlHUng* A4; *BibRadz Apoc* 16/19; *RejPosRozpr* c; *SkarJedn* 9; *SkarŻyw* 520; *OrzJan* 28; *WujNT* 267, *Apoc* 16/19.

»na części roztargać (*a. roztargnąć*), roztargnion(y) (*a. roztargany*)« [szyk *zmienny*] (2 : 4): Illirik za nalezey pamięci na wiele części roztargnion/ to iest na Kárintią/ Karwacją/ Kroacją/ Márkę. *BielKron* 274v, 275, 300; *StryjKron* 777; *KochCn* B4; po niektórych lennych Książętach/ którzy ją [ruską ziemię] między się na różne części byli rozłtargnęli/ zaśię ku iedności y własności Korony przyzła *SarnStat* 1057.

»stłuc na części« (1): Wezmi czegę ktorey by ielzcie nie maczano/ łtucz ją na kielko części *FalZioł* II 22v.

Szereg: »na części albo sztuki (albo artykuły)« [szyk 1 : 1] (2): wziawłły miecz/ vmárłe ciało żony fwey polpołu y z kośćiami/ zrąbał/ na dwanaście łtłuk á części [in *duodecim partes ac frusta*]/ y rozelał ie po wlyfłthkich pokoleniach Ifráelłkich. *Leop Iudic* 19/29 [przekład tego samego tekstu *BudBib*]; *Mącz* 375a. ~

»podług (*a. według*) części« = *zgodnie z przynależnością rodową* (2): Y rozdzielił ie podług części [Et (*marg*) *distribuit ex eis distributiones (-) partitus est eos ... partitiones*] synow Lewi/ to iest Gerfoná/ Kááthá y Meráry. *BibRadz* 1.Par 23/6.

~ *Szereg*: »według części i pokolenia« (1): Dobył tedy á dostał Iozue wlyfłthkiey ziemię/ iáko mówił Pan do Moizelłá/ y dał ją w poselłią á dzierzawę synom Ifráelłkim/ według części [partes] y pokolenia ich *Leop Ios* 11/23. ~

»w części« = *w sprawie, w tym, co dotyczy* (3): Aby iáko/ ielłiby zemną przyzli Mácedonowie/ á załtáliby was nie gotowe/ nie zawlytdzili nas/ że nie rzekę was/ wcześci tego przechwálania [in *substantia hac gloriationis*] *BudNT* 2.Cor 9/4; Wedle zelzywości mowie: iakobyłmy niemocni byli wtey mierze [in *hac parte*].(*marg*) wtey części. (-) *BudNT* 2.Cor 11/21; *WujNT* Col 2/16.

»w [jakiej] części« = *pod jakimś względem* (3): Ci iż w niektorey części z sobą są niezgodni/ nie dziwuy się *CzechEp* 251, 366, 367.

W przen [czego] (2) : Włfelki fluga boży dobrze może bytz rzeczón podolek/ abo niłffa częłtz odzienia Iezufa milégo/ a to dlá niłłkiego domnimaniá ktore dzierzý o łobie. *OpecŻyw* 45; *WróbŻółtGlab* A3v.

a. *Kontynent; segmentum, terra* *Mącz* (34) : Wlyzłtká ziemiá ielłth rozdzieloną na trzy części/ iednę część Azyą zową/ drugą Afryką/ trzecią Europą. *BielKron* 263v.

Wyrażenie: »rozdzielony na [ile] części« (1): Wlyzłtká ziemiá ielłth rozdzieloną na trzy części *BielKron* 263v.

Zestawienia: »część świata« [szyk 30 :1] (31): *OpecŻywList* C [2 r.]; *HistAl* H3v; A tá dumá álbo náuká máło nye wlyfłtkę Afrykę/ trzecią część śwjátá/ w ktorey przez XL. biskupłtw było/ zwyodłá byłá. *KromRozm* III E3; AMerykus rzeczóny od Ameryki wyspy wielkiey/ ktora może być liczoná za czwartą część śwjátá/ iż ją ten wynálazł. *BielKron* 446v, 45, 48v, 263v, 268v, 269v [3 r.] (12); Antipodes Podnożnicy/ ludzie którzy na drugiey części śwjátá przećywko nam nogámi są. *Mącz* 11c, 5c, 11b, 12b, 17d, 109c (9); *BielSpr* 58; *ModrzBaz* 113; *StryjKron* 71; *NiemObr* 59; *PowodPr* 31 [2 r.].

»część ziemie« = *część świata* (1): Przewana iest Azya od Azyiey cory Oceaná [...]. Tá część ziemie iest nawiętfza *BielKron* 263v.

b. *Strona świata* (10) : Y wzrułfył wiátry zewłfech częłci fwiátá *RejPs* 115v; *WujNT* 852 *margin.*

Zwrot: »rozesłać (*a.* rozsyłać, *a.* posłać), rozesłany na wszytki (cztery) częłci świata« (3 : 1): Y rozefłał co widziłz ty swoie hetmány/ Ná wšytki częłci fwiátá/ y s tymi rotámi. *RejWiz* 169v; *BielKron* 214v, 296, 335v.

Wyrażenie: »cztery częłci (świata *a.* ziemie)« (4): Ale poźrzy iáko fwiát rozno rozdziyelony/ Ná cztery częłci práwie włánie wyłtáwiony. Włchod/ Zachod/ á Połnocy/ á potym Południe/ Rozdzielił ten mądry Pan wšytko náwšzem cudnie. *RejWiz* 76; *BielKron* 214v; *WujNT* 849, *Apoc* 6/8.

Zestawienia: »część świata« [szyk 5 : 1] (6): To thák włánie mamy rozumieć iż to miáło káždemu narodowi s káždey częłci fwiátá iest wolnie otworzone/ ták ze włchodu łłóńcá iáko y z zachodu/ s połnocy y s południá. *RejAp* 182v; *WujNT* 849. *Cf Zwrot*.

»część ziemie« (1): y daná mu iest moc nád cztermi częłciámi ziemie [*super quatuor partes terrae*] *WujNT Apoc* 6/8.

c. *Pora roku; cardines temporum, hora anni Mącz* (10) : Wiofna iest napierwłza częłć/ która iest gorácza á mokra *FalZioł* [*8]v.

Wyrażenie: »cztery częłci« (6): Roku cztery częłci łá *FalZioł* [*8]v; O Czterech częłciach Roku. *LudWieś* B; *Mącz* 38b; *RejZwierc* Bv, 107; *GórnRozm* Nv.

Zestawienie: »część roku« [szyk 6 : 1] (7): *FalZioł* [*8]v; *LudWieś* B; Hora anni pro parte, Część roku. *Mącz* 158a, 38b; *GórnRozm* Nv; *GostGosp* 64; *LatHar* + +7.

d. *W odniesieniu do ciała; pars hominis Murm* (67) : *Murm* 68; *GlabGad* P5; *Mącz* 50b; Ale iż rzadki iest człowiek/ ktoryby niemiał w łobie niektorey częłci chorey/ przeto o thym węcziłzá pracá ma mieć/ co w łobie mdleyłzego zna. *SienLek* 4v, 15 [2 r.], 33, 61v; *KuczbKat* 10 [2 r.]; A poniewáż przyrodzenie ták náłze ciáło łpráwiło/ iż niektore częłci chciáło mieć zákryte [...]: tedyć záprawdę dłuźzy vbior/ ábo do kolan łię łciágiácy/ ma być chwalon *ModrzBaz* 51, 70v; *Oczko* 13, 14, 17, 26v, 28v, [40]; *GórnRozm* L3v; *LatHar* 298; *RybGęśli* Dv.

część czego (37): *GlabGad* B8v; *KromRozm III* D5; Calva, Wierzchnia częłć głowy. *Mącz* 32c, 12d, 443c; *OrzJan* 21. *Cf Wyrażenia, Zestawienie*.

część z czego (1): z chorób kážda/ będzie [...] od trzech częłci ciáła przednieyłzych pochodząca. [...] áłbo że łye té trzy áffekcie/ ták między łobá zmielzaiá/ że chorobá nie od iednéy któręy częłci ztych/ ále práwie od wšyłtkich/ pochodzić łye będzie zdáá *Oczko* 12v.

Wyrażenia: »część ciáła« [szyk 26 : 2] (28) : Tymże obyczaiem gdy łie kthora łnfza częłć ciáła wzdęła łie/ opuchła/ albo nabiegła była/ Tedy iá też mułi ze pchać y zbołć *FalZioł* V 34, V 58v; *RejPs* 57v; *KromRozm III* D5, E7; *BielKron* 127, 260; *KwiatKsiąż* K4v; *Mącz* 12d, 104b, 120c; Iuźby bliźniego łwego mułiał we wšyłtkim/ thák łtrzedz y miłowáć/ iáko częłć włáfnego ciáła łwego *RejPos* 230v; *ModrzBaz* 36v, 50, 51; *Oczko* 12, 12v, 25v, 34, 37v; *Calep* 536b; ma być w tey mierze záchowan połtepek medykow/ ktorzy gdy baczą że żadnymi lekárłtwy nie może być zarázá w ciéle człowieczym

będąca odpędzona/ áczkolwiek nie s chęcią owłzem z żalem niemáłym części drugie ciáá odcináią *Phil* R3, G3; *OrzJan* 19; *LatHar* 265, 292, 681; *WujNT* 152.

»część człowieka, człowiecza« (2 : 1): De etatibus et partibus hominis. Von den alteren vnd teylen des meníchen. Owyekoch y częfćyach człowyecznych. *Murm* 44; *Mącz* 285d; *GórnRozm* L3v.

»przednia część« (2): Femur vero, Zwierfchnia á przednia część też poczawfzy od kroku áz do kolan. *Mącz* 120c, 437a.

»przedniejsza, przednia [= *ważniejsza*] część« [*szyk* 5 : 3] (6 : 2): *Mącz* 285d; gdyż wodam Cieplicznym/zá fundáment kładziemy/ áby w nie bárzo fláby nie wchodził/ ani żaden táki/ kthóryby miał wnętrzości/ to ieft/ kthórą z ftych części przednieyfzych bárzo powátloną *Oczko* 13v, 12v, 14, 37v, 38v, 39v, [42].

»zadnia część« (1): Femen, Ferendo [...], Wnetrzna á zádnia część mięśifta ciáá poczawfzy od kroku áz do kolan/ Zádek/ Posladek. *Mącz* 120c.

Szereg: »część albo (i, a, to jest) członek« (6): Tkież [!] gdy czała głowa okrągła, godzi lie aby też częfci iey to ieft, członki ku okrągłości ciągnęły. *GlabGad* B8v; *KromRozm III* D5; *Mącz* 12d; *SienLek* 33v; Bimembris – Dwieczęfzcy albo [c]złonki mający *Calep* 131a; *SarnStat* 1002.

e. *To, co się komuś prawnie lub według umowy należy w wyniku dziedziczenia, kupna, podziału itp.* (237) : yakom ya nyeposzál gwalthem pszenycze Slychathnemv abramovy sszamoth naymyenyv szamothach na czyasczy [!] yego *ZapWar* 1505 nr 1971, 1503 nr 1952, nr 1993 [2 r.], 1504 nr 1945, nr 1993 [2 r.], 1507 nr 1972 (29); Wielkać ićcie moc ieft fprawiedliwofci, bo y ci ktorzy lotroftwem żywi fą wżywaią swoich częfci w fprawiedliwofci *BielŻyw* 119; i tho frzebrow miedzi fzobą rofódzielili a Cufzka wfywáfli fwoyą czáfcz odyachal precz *LibMal* 1543/69v, 1550/ 156v; Száty odmienney máści dáią (teraz) Zyżarze ná iego część [*vestes diversorum colorum Sisarae traduntur in praedam*] *Leop Iudic* 5/30, *Eccli* 41/26, *Ez* 48/21, 22, 27; *UstPraw* B3, B3v, B4, B4v, G2; *BibRadz Ez* 45/7; *BielKron* 14, 48, 61v, 82, 99 [2 r.] (11); *ModrzBaz* 48; *SkarŻyw* 503; *ZapKościer* 1581/19v, 21v [2 r.], 1582/31, 1586/65; *GórnRozm* C4v, Dv; *ActReg* 164; *GostGosp* 44; *OrzJan* 124; *SarnStat* 86, 473 [2 r.], 474 [2 r.], 588, 591 (18); *GrabPospR* M3 [2 r.], M3v; *SzarzRyt* B3.

część czego (58): yakom ya nyewzal syekyry Ianowy lvczyz myesczanynowy znadarzyn(y)a wczaszczy borv Slachethnego Stanislawá (de) s kany kthorego on wgagyl alem yá wzal wszoyey [!] czasczy (borv) gayv *ZapWar* 1507 nr 1899, 1504 nr 1946, 1505 nr 1969, [1547] nr 2641, 1548 nr 2668 [4 r.], 1549 nr 2659, 2662, 1550 nr 2676; *BierEz* P4v; *LibMal* 1543/70, 1548/146, 1551/163v, 1552/167v; *MurzNT Luc* 15/12; *GliczKsiąż* O3v; *Leop Ruth* 4/3; *UstPraw* B4; *BielKron* 6; *Mącz* 17c [2 r.], 152b, c, 272b, 334d (10); *ModrzBaz* 47v, 48 [3 r.], 126v; *ZapKościer* 1584/47 [2 r.], 69; *WerGość* 225; *WujNT Luc* 15/12; *SarnStat* 586, 588, 593 [2 r.], 595, 610 (16).

część z czego (7): *LibMal* 1545/97; Nie będą tego piec vkwáfiwfzy/ dałem (to) im zá ich część z ofiar moich ognińtych [*Non coquetur fermentatum. Partem eorum dedi eam ex ignitionibus meis*] *BudBib Lev* 6/17; *SkarŻyw* 308 [2 r.]; *ZapKościer* 1580/6v, 7; *LatHar* 128.

W połączeniu z liczebnikiem porządkowym i liczebnikiem „jeden” w znaczeniu „pierwszy” (3): pan Stanislaw Striy wziął pierwszą część oth pol volskich a synowczy podle (iego) niego *ZapWar* 1551 nr 2684; *BudBib* 4.Esdr 6/51, 52.

W połączeniu z liczebnikiem ułamkowym lub porządkowym w funkcji ułamkowego (27): *ZapWar* 1505 nr 1969, 1548 nr 2668 [2 r.]; *Haeres ex besse*, Ná którego dwie czwarte części przypadają. *Mącz* 152c, 17c [2 r.], 83c, 152b, c [6 r.], 334d (16); *SkarŻyw* 308; *ZapKościer* 1580/6v; *SarnStat* [630] [2 r.], 639 [2 r.]; *CiekPotr* 89 [2 r.].

W połączeniu z przymiotnikiem dzierżawczym od imienia własnego (12): A Czo tycze częszy pana Iakubovey w tutecznic [!] ymionach tedj pan Cziechonowski a pan allexy maia między sobą tho wsistko imienye Nadarzynskie trzymacz napoly *ZapWar* 1548 nr 2668, 1519 nr 2192, 1521 nr 2184, 1528 nr 2365 [2 r.], 1548 nr 2668 [2 r.], 1549 nr 2663, 1550 nr 2666; *Leop Ez* 48/23; *BielKron* 379; *StryjKron* 472.

Zwroty: »część [komu] naznaczyć (a. naznaczać)« [szyk zmienny] (9): *ZapWar* 1551 nr 2684; *BielKron* 6; *BudBib* 4. *Esdr* 6/51; nie zdrogiby było/ dárować miełzkánie żołnierzom ná onych mieyfcách gdzie ich służby trzebá/ náznaczywfy im pewną część polá/ áby tám y ożeniáli fię/ y czeladz domową chowáli/ y gołpodarzmi byli. *ModrzBaz* 126v, 47v; *SarnStat* 588 [2 r.], 631 [2 r.].

»część wydzielić; część wydzielona (a. oddzielona)« (2; 3): W ten czás na przyczynę Cefarfką obiecáli brátu iáką część w krolestwie wydzielić *BielKron* 355, 355; *ModrzBaz* 48; A taki połag/ nadaléy do roku po łzciu zá mąż/ ma iéy bydz przez brácią oddány/ ábo część w polágu wydzieloná. *SarnStat* 590 [idem] 635.

Wyrażenia: »część braterska (a. bracka), brata« [szyk 3 : 1] (2 : 2): Then prziranfky yefth łczyąth dlya thego yfch wołfobie Bratha łwego przywyodl ynnego czlowyeka do kłzyąg zamkowych y kazal łfobyte powzdacz cząłcz Bratherfka okrom wyadomołczy a dozwołyenya Jego. *LibMal* 1543/72v; Część roley bráthá [*Partem agri fratris*] náłfego Elimelechá/ przedawa Noemi *Leop Ruth* 4/3; *PapUp* B3; *SarnStat* 594.

»część dziedziczna« (5): ále tylko o część łwą dziedziczná [*pro parte haereditaria JanStat* 560]/ która nań przynależy/ ma zupełną moc Práwem czynić. *SarnStat* 592, 588, 590, 594, 631.

»część macierzysta (a. macierzyńska), macierzystego« (6 : 1): yakom ya nyevymyerzal (yemv) szlachathnemv Ianovy Roschochowskjiemv czasczy macierzinskj kthora ma naymyenyv Suchodole *ZapWar* 1527 nr 2307, 1540 nr 2591, 1547 nr 2611; *ZapKościer* 1580/4v; iż gdy mátká vmrze dziecióm/ á oyciec chce inną poiąć/ tedy dzieci będą mogły vpominác fie części máćierzyltý [*portionem maternam JanStat* 558]. *SarnStat* 588, 631; áleć záfię wolno W oyczyznę gdy chceł wiechác: y także w drugie dwie Części máćierzystego, Ianá y Hánuchny. *CiekPotr* 89.

»część mała« (1): A iefliby [...] ieden z działu wziął rolá álbo siedliłko/ ábo część mnieyřzá ále lepřzá/ á drugiby wziął wietřzá ále podleyřzá [...] tedy wedle tego máia bydz ładzeni *SarnStat* 1165.

»część ojczysta, z ojczystego, ojca« (3 : 2 : 1): *ZapWar* 1540 nr 2591, 1547 nr 2611, 1550 nr 2666; A natym domie iefcze maia dzieci pierwřze część z oiczystego *ZapKościer* 1580/6v, 1580/7, 1582/27v.

»więtsza część« (2): Wodzowie biorą więczřzá część/ odłóżywfy pierwey co lepřze rzeczy Carzykowi łwemu. *BielSpr* 68; *ModrzBaz* 47v.

Szeregi: »część i (albo) dział« (3): Chcemy/ y fkázuiemy/ áby na iego część álbo dział [*partem seu sortem JanStat* 559] to było poczytano. *SarnStat* 707, 1164, 1165.

»(nie) część i (ani) dziedzictwo« (4): *KuczKat* 240; Y wefelić fie będziecie przed Iehową Bogiem wálzym/ wy y fynowie wálzy [...] y Lewi/ ktory wbronach wálznych/ bo niema części/ áni dziedzictwá zwámi [*quia non (marg) est (-) ei pars et haereditas vobiscum.*] *BudBib Deut* 12/12; *SarnStat* 588, [630].

»imienie i (abo) część« (2): yakom ya nyenayechał slachathnego szepana (stomvk [!]) barsłaga de minori lasnyewo alias vythky naymyanye y naczasz yego *ZapWar* 1521 nr 2265; *SarnStat* 1168.

»część i ojczyzna« (1): jako tho yesth Czasz markvsshewska y oyczyszna moya a nye mychalowska czasz *ZapWar* 1528 nr 2365.

»część albo spadek« (1): wízákże fie Potym z Prufy zgodził Mściwy/ ále z brátem Wárćifławem nie/ ktorego wziął do więzienia chcąc iego część álbo ípadek odzierzeć po brácie Swátopelku. *BielKron* 363.

Wyrażenia przyimkowe: »na część [czyj]« = *na czyjś rzecz* (5): A z win przerzeczoného łądu náłzého Wóyt nálz ná część náłz [*pro nobis JanStat* 1022] cztériy winy/ á piąta ná Láwniki ma wyciągać. *SarnStat* 956, 547 [2 r.], 937 [2 r.].

»na części« [w tym: *na [ile] części* (2)] (3):

~ *Zwrot*: »(roz)dzielić, rozdzielon na części« (2 : 1): Item Grunth oyczysthy thak rozdzielon ma bycz na syedm cząszy *ZapWar* 1550 nr 2666; *BielKron* 99; *GórnRozm* Ev. ~

»w rowne części« (1): gdzieszmy tego pomiara dossil, y to otrýbowawssy oth sziany do sziany rozdzielilimy w rowne cze'sczy przes czię Miarnika *ZapWar* 1551 nr 2684.

W przen (4) : *SienLek* Vv; y odda Piekło dług fwoy/ y zgubienie wroći część fwoię *StryjKron* 6; FRálzki tu niepoważné z ítátkiem fię zmiéřzáły: Komuby drugié rzeczy więc niésmákováły/ Wziáwřzy fwą część/ ořtátek drugim niech podawa *KochFr* 113.

część czego (1): A iáko ziemiá/ y iemu/ y wřzyřtkim inřzym rzeczam dořtátecznie złożonym á żywiącym/ máterialnym poczátkiem iéř/ ták przy ořtátniéy řkáźie/ ířtności káždéy fwą w się część biorąc/ okázuie to/ iż iéř podporá/ poczátek/ á iákoby fundáment wřzyřtkiégo *Oczko* 3v.

Przen: *Los, przeznaczenie* (8) : Nie inego nie náyduię lepřzego/ iedno áby człowiek był wesoł w fwoich wczynkach/ to iéř iego część [*et hanc esse partem illius Vulg.*] [*bibl. Eccle* 3/22] *BielKron* 80, 80v, 81v.

część z czego (1): ánim řercu zábraniał co fie mu podobáło w rořkofzy wřzelkiey/ áby fie we wřzem kocháło á wefeliło com vdzyáłał/ á tom pokládał zá fwą część [*et hanc ratus sum partem meam Vulg*] ze wřzey prace moiey. [*bibl. Eccle* 2/10] *BielKron* 79v.

część w czym (1): Vżyway krotofile z żoną fwą ktorą miłuiéř/ po wřzyřtki dni żywotá nieuřtáwiczności twey/ ktore tobie łá dáne pod řłońcem/ po wřzyřtki czáły márności twoiey. Bo tho iéř twoiá część [*haes est enim pars Vulg*] w żywocie twoim á w pracy [*bibl. Eccle* 9/9] *BielKron* 81v.

Zwrot: *bibl.* [*Luc* 10/42] »(na)lepszą część obrać« = *optimarn partem eligere Vulg* (2): TEn iáko Mágdálená/ nalepřzą część obrał/ Zbiegawřzy řwiátá wiele/ wřzyřtkiego řprobował. *RejZwierz* 64v; *RejPos* 310.

Szereg: »dział i część« (1): Panie/ to dział/ y część moiá/ wřřaw twych pilnowáć *KochPs* 181.

α. Zobowiązanie płatnicze dobrowolnie podjęte lub prawnie narzucone (4): Iefli rękoymi ieft więcej/ ktorzy łpolną ręką ręczyli/ kthory kolwiek by s nich dług zapłacił/ wżythki inne wyzwala/ wżákże przeciw drugim kthorzy s nim ręczyli záchowawłszy łobie przeciw nim Akcyą/ może czynić/ co ná ich część przyydzie. *GroicPorz* r3, r4v; *BielKron* 373; *Mącz* 436c.

f. Pewna ilość pokarmu; porcja (6): *HistJóz* D2; Tá Hełter łpodobála łie Krolowi bárzo/ y náłázła łáfkę przed oblicznością iego. Y rołkazał komornikowi/ áby iey dano co rychley vbior niewieści/ á żeby iey dał części iey [*partes suas*]/ y łiedm páńien co pięknieyłfych z domu Krolewłkiego *Leop Esth* 2/9; łpofadzał bráty według łtárłfzych á młódłfzych/ ták iáko domá łiadáli/ rozdał ich części. Dziwowáli łie iego ładzáníu iáko łwiádom był ich lat/ teź czemu dał Beniáminowi pięć części przeciw ich łedney/ á tám łedli y pili *BielKron* 17v.

część czego (1): Część pokármow [*partem ciborum*] teź weźmie iáko y drudzy/ kromia tego co mu łie w mieście iego/ po oycu łwym dołtanie. *Leop Deut* 18/8.

Wyrażenie: »większa część« (1): ale łie temu bárzo dzýwowáli [...] iż atzkolwýe przed kaźdego dołfýc barzo dawano a włfákże wýęłłá teźe ł przychodźýła na Beniámina *HistJóz* D2.

g. Wydzielony fragment całości spójnej, zagadnienie, punkt, kwestia; membrum, pars, versus Mącz (554): A ma w łobye ten Płalm trzy części ołobne: Naprzod popęđliwe zháńbienia łprzełwńnikow. Potym przekłínanie tych złołnikow niepołobnych. Trzecie pociechę vtrapionemu *LubPs* O3; *BielKron* 196v, 197; *KwiatKsiąź* H3v, H4, Iv; Tám bywa żądanie áby tá rádá/ á to tákowe wotum łwie albo trzy rzeczy w łobie zámýkájące/ było ná części rozđielone/ á ołłobliwie ná kaźdą część było pytano/ áby omyłká nie byłá w czym kto yego wotowányu podpifuye/ to yełt/ *dividere sententiam* *Mącz* 91b; *SienLekAndr* a2v; *GórnDworz* G3, H4, M3v, S3y; *GrzegłSm* 17; *KuczbKat* 10; *CzechRozm* 61v, 96v [2 r.], 126; *KochFr* 116; *OrzJan* 57; *LatHar* 8.

część czego (83): *KłosAlg* F3v [2 r.]; *WrółbZołt* B7; *RejPs* 90; *SeklKat* O2, Pv, R4v; Leć otyi części łwłeckich vłtaw/ ktoré się łumnięniá abo chfály boźyi dołyczá/ aby się daléi nieprzedłużyło na ten czas dołć *MurzNT* 76; *GliczKsiąź* O4v; *LubPs* Y6, aav, ee; *GroicPorz* t2; *GrzegRózn* H4v; A drudzy łię zał około czełci tylko niezmirnych [!] rzeczy zwykłi obierać *KwiatKsiąź* K2v; *Membra concionis*, Częłci kazánia *Mącz* 214d, 214d, 413b, 486c; *SarnUzn* B7v; *SienLekAndr* a2v; *RejPos* 120; *BiałKat* 81, 106; *KuczbKat* 40 [2 r.], 45, 55, 105, 250 (10); Ale ona część zakonu/ ktorá Moralem zowieće/ to ieft/ Dźiełięćioro przykazánie/ poniewálz ieft zakonem przyrođzonym/ vłtác nigdy niemoże *WujJud* 78; *BiałKaz* F, G [2 r.]; *CzechRozm* 83, 98, 149v, 168; *ModrzBaz* 15v, 278; *NiemObr* 48, 59, 105; *KochFr* 116; *Calep* 374b; *LatHar* 63, 139, 315 *marg*; *WujNT przedm* 1 *marg*, 41, s. 1 *marg*, 9 *marg*, 14 *marg* (29); *SarnStat* [6]v, 949.

część z czego (1): Pírwlza część [!] z dowodu powyłzey się łpíłmá S. pokazála. *BiałKaz* F.

część o czym (22): *SeklKat* Pv [2 r.]; *RejPos* 130; *SkarŻyw* 565; O łwłętyłm łmieniu IEZVS, część Hymnu S. Bernárdá. *LatHar* 63; *WujNT przedm* 33 *marg* [2 r.], 36 *marg*, s. 126 *marg*, 188 *marg*, 201 *marg* (17).

W połączeniu z liczebnikiem porządkowym i liczebnikiem „jeden” w znaczeniu „pierwszy” (90): Włora czełe [!] tey Reguły. *KłosAlg* F3v [2 r], F4; *SeklKat* O2, Pv [2 r.], R4v; *GliczKsiąź* O4v; *LubPs* aav, dd5v, ee [2 r.]; *KwiatKsiąź* H3v; *SarnUzn* B7v; *RejPos* 120, 130, 131v; łużem tę píérwłzá część Kredá

oycowie święci/ odprawiwszy trzy części fwoie. *MWilkHist* A2v, A4; *LatHar* +3v; *WujNT przedm* 31 *marg*; *SarnStat* 644, 850 [3 r.], 877; *PowodPr* 6; *KlonWor* 9.

część czego (119): *GlabGad* M; *KłosAlg* F4; *SeklKat* N3v, R4v, T3v; *MurzNT kt*, A4; *MurzNTSekl* A2 [2 r.]; *GroicPorz* a, i, p, hh; *KrowObr* 237; Liber aliquando ponitur, Miáfto cálych xiąg/ yáko fá xięgi Vergilius cály/ niekiedy miáfto yedney części xiąg/ yáko Bucolica/ Georgica Vergilii/ które też xięgami bywáyą zwáne. *Mącz* 191c, 106c, 327c, 458a, 506d; O położeniu y o częłciach Kfiąg tych/ y iákie fá pożytki s czytánia ich. *RejAp* 1, BB7v; *RejPos* 155, 269; *RejPosWiecz*³ 97v, 99; *BiałKat* 116, 193v; *BielSpr* 1, 10v, 28, 37, 60v, 72v; *KochPs* 3, 62, 107, 136, 163; *SkarŻyw* 261, 263 źp; *CzechEp* 104, 110, 185, [410]; *NiemObr* 22, 66, 67, 82, 91, 169, 180; *WerKaz* 281; Części ksiąg Nowego Teftámentu. *WujNT przedm* 25 *marg*, *przedm* 25, 31; *SarnStat* 5v, 147, 160, 244 [2 r.], 247 (48); *SiebRozmysł* F2v [2 r.], Hv [2 r.], K2 [2 r.]; *PowodPr* 6; *SkarKaz* 39b, 273; *GosłCast* 21; *KlonWor* 46, 48, 64 [2 r.], 81 [2 r.].

część w czym (1): Item Actus sunt partes Comediarum Części w Komediyách. *Mącz* 2d.

część o czym (37): Czwarta część o Owoczoch y o nafieniu rozmagitim ktore z zioł pochodzą. *FalZioł* III 12c, III 25d; *GlabGad* F4 [2 r.], L7, L7v; *KłosAlg* E2v, F4; *SeklKat* N3v, T3v; *GroicPorz* i źp, gg4v źp, nn, nn2v, nn4, oo3v; *KrowObr* 237, Vu2; *BiałKat* 193v; *BielSpr* 37, 50, 60v, 65, 72v; *SkarJedn* 1, 153, 331; *SkarŻyw* 261; *CzechEp* 373; *NiemObr* 8, 22, 60; *SarnStat* 160; *KlonWor* 46, 64, 81 [2 r.].

W połączeniu z liczebnikiem porządkowym (242): *FalZioł* III 12c, 25d; W pirwłzey będzie pytanie o przyczinach rzeczi [...] W drugiey części o pokarmach kcore [!] fá człowieku przyrodzone albo nie *GlabGad* A4, F4 [2 r.], L7, L7v, M, O5; *KłosAlg* E2v, F4; *SeklKat* N3v, R4v, T3v; *RejKup* O; TESTAMENTV NOVVEGO CZESC PIERVVSZA *MurzNT kt*, A4 [2 r.]; *MurzNTSekl* A2 [2 r.]; *GroicPorz* C *marg* [3 r.], C2 [3 r.], a [2 r.], d (21); W trzećiey tześci vkażę krzyfz Páná Kryftułow y zwolennikow iego *KrowObr* 2v, 2 [2 r.], 2v, 42v [2 r.], 237 [2 r.], Vu2; *BielKron* 96; *Mącz* 327c; *RejPos* 155, 156, 156v [2 r.], 269, 278; *RejPosWiecz*² 90v, 94; Czwartá część zámýka w fobie/ pożytek wzywánia tey fwiętey wiečerzey. *RejPosWiecz*³ 99v, 97, 97v [2 r.], 98v, 99 [3 r.]; *BiałKat* 116, 193v; *RejZwierc* A3v [3 r.]; *BielSpr* 1, 10v, 11v, 13, 28 (10); *SkarJedn* A6, A7v, A8 [2 r.], A*v, 1 (22); *KochPs* 3, 5 źp, 62, 63 źp, 107 źp (10); *SkarŻyw kt*, 261, 263 źp, 321; *MWilkHist* A2v, A4 [2 r.], A4v [6 r.], Bv, C (16); *CzechEp* 104, 185, 373, [410]; *NiemObr* 6, 7 [2 r.], 8, 20, 21 (21); *WerKaz* 281; *WysKaz* 3 [2 r.], 13 [2 r.], 17 źp, 39, 40, 41 źp; *SarnStat* 5v [2 r.], 24, 147, 160, 244 [2 r.] (55); *SiebRozmysł* F2v [2 r.], Hv [2 r.], K2 [2 r.]; *PowodPr* 6, 7 źp, 15 [2 r.], 30, 54 [3 r.]; *SkarKaz* 2a, 5a, b, 39a, b (46); *GosłCast* 13, 21; *KlonWor* 46, 48 źp, 64 [2 r.], 81 [2 r.].

Szeregi: »(członek) artykuł albo część« (2): Derogare legi, W nieyákich ártikułách álbo części fátutowey vwliet nie chcieć zwłáfzchá czego przyać. *Mącz* 358a, 464c.

»sztuka albo część« (1): Tomus, Sztuká álbo część yednych Xiąg/ bo wielkie xięgi ná Tomos álbo części bywáyą dzielone. *Mącz* 458a.

Wyrażenia przyimkowe: »na części« [w tym: na [ile] części (23)] (25):

~ *Zwrot*: »na części (roz)dzielić (się), (roz)dzielony« [szyk zmienny] (16 : 10): Kxiąfki te náfze ná trzy częłci rozdzielimy. *GlabGad* A4, F4; *KłosAlg kt*; Znáki mieyfłc wřytkich opifánych w tym

tho Porządku ná cztery części rozdzielonym *GroicPorz* nn, C; *KrowObr* 2; *BielKron* 94, 95v; *Mącz* 458a; *RejPosWiecz*² 90v; *RejZwierc* A3v; Książki ná ośm Części rozdzielone. *BielSpr kt*; *ModrzBaz* 4; *SkarJedn kt*; *SkarŻyw* 257; *NiemObr* 6; *LatHar* 508; *WysKaz* 3; *SarnStat* 244 [2 r.], 552, 585, 716, 850, 1279; *KlonWor* 1. ~

»na wtorej części« = *na drugim miejscu* (1): Aczkolwiefmy fprzodku položili wtorym mieyfcu flowa o fwiątołci oltarza/ ale ze pyrwey ma być rozgrzelzenie/ dla tegołz na wtorey czelcy będzie o rozgrzelzeniu/ ale niz bywa rozgrzelzenie/ pyrwey bywa fpowiec/ á tak o fpowiedzy na przod krotką naukę mieycie. *SeklKat* V4.

h. Rodzaj, odmiana (5) :

Wyrażenie przyimkowe: »na [ile] części« (5): Bo dobrá/ ná trzy części mądry rofpifiuá/ Iedné w vmyfle/ drugie w cieie vkázuia; Trzećie z ftrony przychodzą *KochDz* 105.

~ *Wyrażenie*: »na części rozdzielony« (4): á wżákoż iuż ftan narodu poľpolitego/ thák mi fie zda/ iż ielt włáfnie ná cztery części rozdzielony/ tho ielt/ ftan małżeńfki/ ftan wdowi/ ftan dziewiczy/ á czwarthy ftan bezzakonny á łobie wolny. *RejZwierc* 30; Wżákże ie też dla fnádniefzgo porozumienia tey rzeczy/ ná dwie części rozdzielemy. Z ktorych iedni fá duchowie/ ábo ániołowie: á drudzy fá ludzie. *CzechRozm* 7v, 6; *LatHar* 302. ~

2. Element składowy całości mogący istnieć i funkcjonować samodzielnie lub niezbędny składnik całości; pars *Mącz* (197) : *PatKaz* I 17; Imiona rzeczy y częłzci domowich. *Mymer*¹ n1b 1v; *Przi* niekthorych wodkach zoftawa wonia ieyże ziela, A *przi* niekthorych też nicz/ ktore ziele ielt flożone więczy od powietrza niż od inych żywiołow/ [...] *Wodka* gich w łobie nic niema mocy/ bo gorzkość ich nie wychodzi w wodkę/ ale zoftaie *przi* części ziemney która ielt w ziele *FalZioł* II 2b; *KRochmal* ielt na subtelniefza część pżeniczna *FalZioł* III 41d, I 9d, 66a, 145d [2 r.], II 2d, 18b (19); Iako czi cieľko zgrzelzily ktorzi zlamaly teftament bożi/ iż iednę czelc vkradli/ á odiyli bo Augu: tak mowy/ cząłtka chleba ku ciaľu á vina ku duľfy záleży/ yż pan Chriftus miał prawdziwe ciaľo y duľzę *SeklKat* Y2; *KromRozm* III F6v [2 r.], F7 [2 r.]; Ielt miáľto káźde podobne ciaľu człowieczemu/ bo tákież s części fwoich flożone fpoľu/ á káźda część rozneho bytu. *BielKron* 108; *Octuplatus*, Z ośmi części zložony/ áľbo ośm rázów więcy. *Mącz* 259b; Czarny mocz á śmierdzący/ niedobre známie/ á iefli ktemu vftanie czarne/ áľbo w nim mgły czarne kiedy będzie w śklenicy. Ty części włobie ma *Obręcz*/ *Báńki*/ *ziarná mgły*/ *piáne*/ *ropę*/ *tľufťość*/ *ľufki*/ *piaľek*/ *kwóły*/ *otręby* *SienLek* 25v; ábowiem koźda niemoc cztery części ma/ *poczátek*/ *śilenie*/ *ftánienie*/ a *fchodzenie*. *SienLek* 33, 48v, 56 [2 r.], 74v, 139v, 141, 144v, 166; *GórnDworz* Hh4 [2 r.]; *BielSat* N3 [2 r.]; *KuczbKat* 90; Iefli faletrá dobra/ biorą iey fześć części/ przeciw iedney części węgla dobrze vtlonego z młodych laľczek laľkowych *BielSpr* 73, 73 [4 r.], 73v; *ModrzBaz* 1v; *Oczko* 11, 17v; *BielSjem* 39 [2 r.]; *WujNT* 546.

część kogo, czego (90): De domo et eius partibus. Voⁿ bem [!] haus vn^d feynen teile n. O domu y częłczyach yego. *Murm* 130 [*idem*] *Mymer*¹ 30; *Lekthwarz* vczyniony ze dwu części *Dragantu*, á z iedney części foku lakricijey/ *krochmalu* theż z poľ vncijey przyczyniwfzy/vczyń *plaľtr*/ ktorego wżyway dla kaľzľu *FalZioł* III 26d, II 4a, III 19a; *GlabGad* B8v, F5v; *KłosAlg* A2v; *Zgadza* fye ftym confefľio *Aguľtana* art. XI. gđzye też wyáre kłáďá zá część pokuty *KromRozm* I H, Iv, I2v [2 r.]; *KromRozm* III D8, E7 [2 r.], Gv, I2; *Diar* 75; tak to u siebie robieramy, iż u nas non est absoluta

potestas magistratus, bo magistratus jedna część jest RP. *DiarDop* 116; *KrowObr* 116; Cornu vel Cornus, Pars citharae, Część lutni. *Mącz* 65d; *SienLek* 33, 96v, 139v; *GórnDworz* H7, P4v, Hh4; *RejPos* 88v; *BiałKat* 376 [4 r.], 378v; Thego mołtu części niektóre może pośpołu ná noc/ álbo gdy thego ieft potrzebá zwiesć. *KwiatOpis* C3v; *KuczbKat* 150, 200, 220, 225, 349, 380; *BielSpr* 73; *WujJud* 82 marg, Nn3v; *RejPosWstaw* [41²]v, [143³]; *Strum* A2v; *ModrzBaz* 15, 15v, 18v [2 r.], 20v, 26v (13); *Oczko* 5, 111; *KochPs* 20 [2 r.]; *SkarŻyw* 358; Nie dziel Mfzey od Ewángelijey świętey/ álbowiem Mfza ieft część Ewángeliiey *ReszPrz* 55; DO tey ferdeczney y wnętrzney modlitwy/ którą rozmyślánien názywamy/ trzy fię części álbo siły dułze náfzey fchodzą: Pámieć/ rozum/ y wola. *LatHar* 662, 750; *WujNT* 286, 293, 546, *Eph* 6 arg, Ccccc3v; *SarnStat* 192, 337, 439, 552, 684; *PowodPr* 77; *SkarKaz* 40a., 85a [2 r.], 455b; *VotSzl* A2; *GosłCast* 36. Cf »lepsza część«.

W połączeniu z liczebnikiem porządkowym i liczebnikiem „jeden” w znaczeniu „pierwszy” (8): Bowiem on [świat] ze czterzech żywiołow ieft fłożon/ a piątha część iego ieft okrąg niebieski od nich barzo rozna. *KłosAlg* A2v; *GórnDworz* Gg8v, Hh4; *BiałKat* 378v; *ModrzBaz* 15v, 18v, 140; *Oczko* 5.

W połączeniu z liczebnikiem ułamkowym i porządkowym w funkcji liczebnika ułamkowego (19): Theż gdy na nocz fkraiefz korzeń s czythwarem/ ale czitwaru mniefy wziąć iakho by iedną część álbo półtory części/ y też tego ziela/ á z winem pić/ zimną wilkoć wypądza *FalZioł* I 66b, V 70v, 99v; Gumi, Kley drzewny álbo żywica yeft dwoyáka yedná drzewna druga ziemna/ á táż yeft złota/ pry którey piąta część frebra yeft włafnym ymieniem zową/ Glefuni álbo glafur. *Mącz* 101b; *SienLek* 59 [2 r.], 81, 94, 99v, 109v [2 r.] (14); *BielSpr* 73.

Wyrażenia: »drobna część« (1): A POpiół iże ma w łobie barzo drobne części: lekkim wiathrem bywa rozwienion *FalZioł* IV 52c.

»część (na)lepsza [kogo, czego]« [szyk 3 : 2] (5): A ia trudno mam być żyw/ iefliże mułżę Strácić lepřzą część fiebie/ á owfzem dułżę. *KochFr* 42; *SarnStat* 192, 337, 369, 382.

»mniejsza część« (1): Stárayćie fię dla Bogá żywego/ ábyćie nie tylko dla wolności wáfzych záchowánia [...] feymy fkládáli: ále też y ná mniefyze Rzeczypořpolitey części baczenie mieycie *ModrzBaz* 140v.

»rowna część« [szyk 16 : 1] (17): Wezmi pfięgo fadła/ kozłowego łoiu/ niedzwiedzięgo fadła/ dijalteey (z apteki) wfzytkiego rowne części/ fpuć to fpołem na mać, á maży przed ogniem członek fchnący. *FalZioł* V 109, I 2a, 42d, II 20d, V 43v, 81 (12); *SienLek* 51, 67v, 166; *BielSpr* 73v; *Oczko* 31.

»wielka, więsza część« (3 : 3): bo każde lekarfthwo ktore w łobie ma więtlżą część powietrza nizli inich żywiołow/ iefth barzo flachethne *FalZioł* II 4a, III 19a; *SienLek* 32v; *ModrzBaz* 99; GDyż wielka część [magna pars *JanStat* 202] Rzeczypořpolitey náfzýy ná ftanie Duchownym należy *SarnStat* 192; *VotSzl* A2.

Szeregi: »część a członek« (1): Tym obyczáyem my też zowyemy/ Kámyenyeecki/ Chełmfki/ Krákówfki kołcyoł/ zową też drudzy AnyelŃki/ RuŃki/ Grecki. rć. Toć fą álbo myáłyby być części á członki onęgo yednego kołcyoła *KromRozm* III D8.

»nie część, ale wszytek« (1): A my nietylko onę część/ ktora fię wfstaw (lub Státutu) dotycze/ ále y wfzytkę Rzeczypořpolitą tułmy záwrzeć chćieli *ModrzBaz* 1v.

Wyrażenie przyimkowe: »na części« [w tym: na [ile] części (5)] (6):

~ Zwrot: »na części (roz)dzielić (się), rozdzielon« [szyk zmienny] (5 : 1): Iż zwierzchni pánowie [...] máią oboj ten żywot mieć przed sobą [...] ábowiem ten/ ná dwie części rozdzielon w nich iest/ s ktorých iedná/ ná tym záwiłá/ áby vmieli dobrze poznać/ vważyć/ y rozebrać káždá rzecz v liebie: á druga część ná tym iest/ áby nie przeko rofkázowali/ ále tym kítałtem iáko przyłtoi/ miešce y čás obaczáiąc *Górndworz* Gg8v, Hh4; *ModrzBaz* 3v, 55v; Rozdziel sobie wżytkę łpowieź ná cztery części/ ná myśli/ łłowá/ vczynki/ y opułzczenia. *LatHar* 136; *WujNT* 875. ~

a. O chorobach: objaw [czego] (4) : Ale gdi takowy flux to iest, zcieczenie flegmy chodzi po członkach tam y łam, czałem w łtawiech czałem wżędi w kołciach to iest część niemoci ktorą łacinnici Ignis perlicus, á lud połpoliti franczą zowie albo łamaniem. *GlabGad* I2, G4v, L6; *SienLek* T2.

3. Uczestnictwo, czynny udział; wspólność, związek; pars *PolAnt*, *Vulg* (31) : Co zá łpołeczność człowiekowi łwięthemu ze płem? ábo kthora część [pars] dobra bogátemu z vbogim *Leop Eccli* 13/22, *2.Cor* 6/15; A iestliby ktho wiał co z łłow kłiąg prorocłwá tego/ odeymie Bog część [partem] iego z kłiąg żywotá y z miáłtá łwiętego/ y z tych rzeczy ktore łá nápiłáne w kłięgách tych. *BibRadz Apoc* 22/19 [*idem RejAp* 195v, 197v, *CzechEp* 126, *WujNT*]; *RejAp* 177v, 179, 195v, 197v; *BiałKat* 61; A inłzym też Duchownym/ ktore Pan Bog ku części łwey powołał będzie to pożyteczno *KuczbKat* 235; *BudNT Matth* 24/51, *Act* 19/27; *CzechEp* 126; *KochProp* 14; *WujNT Matth* 24/51, *Luc* 12/46, *Apoc* 21/8, 22/19; *CiekPotr* 80.

Zwroty : »mieć, mający część« [szyk zmienny] = brać udział (8 : 2): *OpecŻyw* 92; Bowiem iediność wżędy chce mieć część *KłosAlg* Av; Powiedział mu Piotr: Nie będziez mi vmywał nog ná wieki. Odpowiedział mu Iezus: Nieumyięli cię/ części zemną mieć nie będziez [*non habebis partem mecum*] *Leop Ioann* 13/8 [*przekład tego samego tekstu OpecŻyw* 92]; *BielKron* 81v; Ob eam rem inter nos participes, Dla tego miey miedzy námi część. *Mącz* 281c; Exors, Nievczełnik/ nie máyący części s kim. *Mącz* 403c, 282a; *RejAp* 167v; *WujNT Apoc* 20/6; *CiekPotr* 80.

»część wziąć; wziąć na część« (1; 1): A oni więc na niewiele dni/ iáko łię im zdáło ćwiczyli nas/ lecz ten przeciw nam pożytek/ żebychmy część wzięli wświátobliwości iego [*ad recipiendum sanctificationem eius*]. *BudNT Hebr* 12/10; Ale iż przerzeczony Włádyłw Król etc. [...] Wielmožnému y zacnému Książęciu Pánu Alexándrowi Witowdowi [...] wźiáwłzy go ná część łwego łtáránia [*in partem suae solitudinis assumens JanStat* 752]/ y prace/ ná náwysłzé Księłtwo Ziem Litewłkich/ y inych Páńłtw łwych Księłtwá Litewłkiego dał y podał *SarnStat* [994].

Szereg: »część ani los« (1): Nie máłz tobie części áni łofu [*pars neque sors*] w rzeczy tey. *BudNT Act* 8/21.

4. O jednostkach miary traktowanych całosciowo (3) : Sestantius, Cztery łoty/ áłbo/ dwie vncie części czterolotny *Mącz* 17c.

część czego (1): A przyzwawłłfy go/ mowieć oćiec z łynem/ odwiedli go ná łtronę/ y ięli prośić/ żeby raczył wziąć á mieć łobie puł części włłfyłtkiego [*dimidiam partem omnium*] co przyniełiono. *Leop Tob* 12/5.

Szereg: »część albo sztuka« (1): Quadrans, Czwartá część áłłie/ to yełt cáłey części albo łztuki czwartá część. *Mącz* 334d.

II. W funkcji przysłówka: częściowo, trochę (652) :

»część« (26): łpofabiáią go do wody/ ná dni dzieięć/ á nawięcéy ná piętnáście/ od mnieyŝézý miáry poczáwŝy/ á przyczyniáiąc iéy/ ku siódmému álbo ólmému dniowi/ co dzién część/ ták iż od ólmého zász vmnieyŝázć przydzie *Oczko* 19v; *KochCz* B2v.

~ *Połączenie*: »część ... część« [dwukrotne (9), trzykrotne (2)] = *pars ... pars Cn* (11): *GlabGad* K4; Infze pienádze od trzech Złotyeh obráciáią częć ná Piárzá/ częć do wyŝŝzego Práwá/ częć łudze ktory Rotuł odnoŝi/ iáko kędy zwyczaj niefye. *GroicPorz* bb3v; *BielKron* 287; *Ocium labore variare*, Prožnowánie pracą przemieniáć/ to yeŝt/ część robić/ część prožnowáć. *Mącz* 475c; *SienLek* 133v; Abowiem iáko Philozophi piŝą iż człówiek nie łam łie tylko łobie rodzi iáko bezrozumne źwirzę/ ále część łobie/ część oyczyznie/ á część teź przyiacielóm. *RejZwierc* 103, 136v, 210, 240v; *Oczko* 3; *OstrEpit* A2. ~

»częścią« = *ex parte, partim Mącz, Calep, Cn; quadantenus Mącz; in parte, parte, plerumque Cn* (324): *GliczKsiąż* K5; A wŝákechmy iuz tego częścią doŝwiádfzyli/ Gdy łie náŝy przodkowie potopem łtopili. *RejWiz* 95, 147; *BibRadz* 2. *Esdr* 13/24; *BielKron* 14v, 108, 273v, 275, 337v (8); *KwiatKsiąż* F2v; *ex parte scio*, Częścią wiem. *Mącz* 281b, 281b [2 r.], 282a, 334c; *RejPos* 67v; *BiałKat* a4 marg, 21; *BielSat* D; *RejZwierc* 210, 241; *RejPosWstaw* 21 v; *BiałKaz* H4; *ModrzBaz* 142; *ZapKóścier* 1581/23; *StryjKron* 175, 330; *NiemObr* 90; *BierRozm* 24; *ActReg* 68; *Calep* 758b, [1035]a; *SarnStat* 310, 1263; *CzahTr* F3v, G3; A tákże oná gorá wláŝnie iákby dęta/ Z przyrodzenia dźiurawa/ częścią teź wycięta/ Onę rozboynią y on loch nágotowálá Kákułowi *KlonWor* 21.

~ *Połączenia*: »częścią ... częścią« [dwukrotne (115), trzykrotne (13), czterokrotne (1)] = *partim ... partim Mącz, Cn; aut ... aut Mącz; in parte ... in parte, parte ... parte, simul ... simul, tum ... tum Cn* (129): á gdy krol ich był wzięt w niewolá, tedy woŝfko ie⁶⁰ roŝprofzono, częścią pobitho/ częścią teź zapzedano. *MiechGlab* 38; *LibLeg* 7/103, 11/81; A nye náŝláduyá ċi błędow/ częścią nowych/ częścią łtáryeh Mánicheuŝfowyeh/ Aeryuŝfowyeh *KromRozm I E, E4v; KromRozm II o4v*; á Cefárzowye y bifkupi okoliczni częścią z zazrołci/ częścią z pychy á wyfokyey dumy o łobye/ częścią teź áby wŝyŝtko po łwey woli myeli/ tego im pomagáli. *KromRozm III Pv; LubPs* Hv; *GroicPorz* B3v, C2—C2v, a3v, k4, gg2v; *RejWiz* 151; *BielKron* 45v, 105, 250v, 269v, 282v (17); *GrzegRóżn* F2; *Omnia aut scripta esse a tuis arbitror, aut etiam nunciis aut rumore perlata. Mam zá to żeŝ wŝyŝtko częścią z łíftow przyiaciół twoyeh/ częścią z poŝłów y ná koniec z poŝpolitey ŝláwy wyrozumiał.* *Mącz* 123d, 282a [2 r.]; *OrzQuin* C2; *SarnUzn* C4v; *SienLek* 45, 195, Y; *LeovPrzep* B2v; *GórnDworz* Z2, Gg7, Hh8; *GrzepGeom* Bv; *KuczbKat* 80, 160, 235, 260; *WujJud* 116v; *WujJudConf* 4v; *BudBib Sap* 18/16; *CzechRozm* 25v, 71, 76v, 168v, 240v; wychodźiliby przed infzemi iáko herŝtowie ná plác/ ábo iáko oni dawni bohátyrowie/ gđzieby częścią Práwá łtánowiáć/ częścią około Sądow rádzáć/ częścią krzywdy od łudźi odganiáiąć/ częścią oyczyzny bronináć [ubi partim iure dicundo, partim sententia dicenda, partim iniuriis propulsandis, partim patria defendenda]/ pokázowáli to/ że łá kárnoŝci dworfkiey wychowáncámi nieledáiiákiami. *ModrzBaz* 14v, 5v, 15, 19v, 26v, 50 (17); *ModrzBazBud* ¶5; *Oczko* 23; *KochPs* 161; *StryjKron* 51, 91, 150, 542, 647, 712; *CzechEp* 25, 72, 232, 269, [380]; *WerGoŝc* 256; *KochWrJan* 18; *ActReg* 127; *Phil* B; *KochCzJan* A3; *OrzJan* 8, 38, 39, 81, 83—84, 126;

LatHar +12v, 7, 81, 187, 251 (10); *WujNT przedm* 12, 26, 31, s. 576, *Hebr* 10/33, s. 837, Bbbbbbb4v; *JanNKar* C–Cv, C3, C4v, Dv; *SarnStat* 192 [2 r.], 228, 740, 842, 1013, 1057, 1226; *PowodPr* 56.

»częścią też« [w tym: jako pojedynczy człon (10)] (65): *March*¹ *Wiet* Av; *MiechGlab* 38; Czo my cząłczya dla thego czerpymy ze się nadzyevamy koncza wthey rzeczy od Cefarza dobrego Cząłczya thefł dlya they przyafzny, kthora yełth myedzy namy a myedzy cefarzem. *LibLeg* 7/103, 11/81; *RejPs* 90; *KromRozm III* Pv; *LubPs* Hv; *GroicPorz* C2v; *RejWiz* 151; Potym we trzydzyeści lat gdy dorofłi zwłałczá sýnowie/ nie znáiąc oycow áni żadney máiętności/ zebrawłzy fie w gromádę wyfzli precz z Grecyey (częłcią też dla włtydu) nie żegnáiąc mációr. *BielKron* 100v, 45v, 105, 142, 217v, 269v (14); *GrzegRóżn* F2; *SarnUzn* C4v; *SienLek* 45, 195; *LeovPrzep* B2v; *GórnDworz* Z2, Hh8; *KuczbKat* 160, 235, 260; *WujJud* 116v; *WujJudConf* 4v; *CzechRozm* 25v, 71, 76v; *ModrzBaz* 5v, 19v, 50, 54v, 76 (10); *ModrzBazBud* ¶5; *CzechEp* 25; *WerGość* 256; *KochWrJan* 18; *KochCzJan* A3 [2 r.]; *LatHar* 7; *WujNT przedm* 26 [2 r.], *Hebr* 10/33, s. 837; *SarnStat* 192 [2 r.], 228, 842, 1013, 1057, 1151.

Wyrażenia »większą częłcią« (1): Ziemiá w Szkociey wíełzłą częłcią iełł fiárczána *BielKron* 277. ~

Wyrażenia przyimkowe: »po częłci« [w tym: po [jakiej] częłci (79)] = *ex parte*, *partim* *Mącz*, *Cn*; *parte Calag*, *Cn*; *particulariter BartBydg*; *membratim* *Mącz*; *carptim*, *per partes*, *particulatim*, *in parte*, *plerumque* *Cn* (241): *PatKaz III* 87; *Particulariter*, po cząscy, osobnye *BartBydg* 247; Wyflawia ofobliwe ípráwy páńłkie ktore vczynił ná ziemi y nániebie á takie y wláłkáwem poftánowieniu zakonu fwoiego y tknął poczęłci wćielenia páńłkiego. *RejPs* 27; *RejRozpr* K4; Acz widzę iż po częłci iuż ich iakos tełzno Chocz iełzce nicz nie wiedzą przedfię im nie ímiefłzno *RejJóz* M7, Dv, I8, M8v, P2; *RejKup* T; Nyemogęć tego rzec/ áby fye złołci wnas poczęłci nye závádzáło. *KromRozm I* C3; *KromRozm II* n3v, y2v; *KromRozm III* C6, F, K8, Lv; *Diar* 65; *KrowObr* 84; *RejWiz* 54, 113, 127v, 180, 185v, 186; *Leop* 4.*Esdr* 4/52, *Sap* 12/2, 10; *RejZwierz* 52, 66; *BibRadz* I *2v, *5, *5v; owo Kánclerz náłz/ co ini po częłci w mowách fwyh máią/ to on włzytko rázem v siebie ma *OrzRozm* Q4; *BielKron* 144 [2 r.], 161v, 271, 291v, 307v (9); *Subaeratum aurum*. Nie fczczere złoto w którem przifádi poczęłci yełł. Złoto s miedzią zmiefłzane *Mącz* 5a, 281b [4 r.], 282a [2 r.], 334c, 368d, 463c, 475b; *SienLek* 196; *RejAp* AA6, AA6v, 27, 30v, 75v, 101v [2 r.], 122; *RejPos* 37, 53 [2 r.], 67v, 120, 129v (14); *HistLan* Dv; *RejZwierz* 3 [2 r.], 8v, [28³], 46v, 138 (20); *RejPosRozpr* [c2]; *BudBib* 4.*Esdr* 4/51; *BudNT* c5v, *Rom* 15/15, 1.*Cor* 11/18; *CzechRozm* 105; *KarnNap* A2v; *SkarJedn* 56; *Oczko* 23; Iáko wiele ná tey drodze wćierpiáł S. Chryzofłtom íam po częłci wypifłue. *SkarŻyw* 89, 142; *StryjKron* 205, 395; *CzechEp* 9 [2 r.], 39, 65, 74, 218 (9); *NiemObr* 16, 23, 44, 72, 101 (3); *PudłFr* 73; *ActReg* 126; *Calep* 163b; *Phil* L, 02; *KochCzJan* A2; *WujNT* 16, *Rom* 11/25, 15/24, 1.*Cor* 11/18, s. 609 *marg* (10); *SarnStat* 543, 548, 643, 845, 1001 (9); Iáko też według teyże obietnice Bołkiey/ gniazdo twoie od Pogáńłtwá wárowne zołtác moze: gdy pod tytułem Krzełciáńłtwá/ w roznych Sektách/ iuż fie po częłci y Pogáńłtwá v ciebie závádzá? *PowodPr* 5; *VotSzl* E3; *CzahTr* G3.

~ *Połączenie*: »po częłci ... po częłci« (2): Y powiádác począł Iádam iáko fię rzecz ítáłá: Niewiáłtá/ powiáda/ ktorás mi dáł zá towarzyfłzá/ dáłá mi y iadłem. poczęłci fię wymawia/ poczęłci fię tełz wyznawa. *SkarŻyw* 262; *WujNT* 1.*Cor* 13/9.

Wyrażenia: »po namniejszej części« (1): Abowiem áczkolwiek fye zda/ íze wielki Swiát/ mnogość rzeczy rozmaitych w łobie ma/ ktorych by ponamniejszyéy części człowieczé ciało ogárnąć niemogło *SienLek* T3v.

»po niemáley części« (4): *ActReg* 133; *WyprPl* A3v; Małz przyczyny pińania tych ksiązek: powieć fie nieco zaráz y o cenie ich. A tę poznalż z Autorow/ z ktorych fię po niemáley części zebráły. *LatHar* +6; *CzahTr* C3.

»po wielkiej, wiétszej części« (47 : 24): Niemoże być ízpátniejszyza rzecz nád tę/ íż on chleb swiety [!] ku żywności vbogich ludzi/ Kápłanom nádány [...] ná płotę fye po wielkiej części obraca. *OrzRozm* H4, H3v; *BielKron* 307; Pars multa pro plerique idem, Magna ex parte, Po wiétszey części. *Mącz* 281b; *WujJud* 2, 132, 132v, 142; *CzechRozm* 85v, 136, 178, 195v; *SkarJedn* 384; *Oczko* 11v, 39v; *Calag* 121a; *SkarŻyw* 357, 583; *CzechEp* 73, 79, 110, 367 [2 r.], [415]; *CzechEpPORz* *4v; *NiemObr* 8, 70, 162; *ReszPrz* 107; Ią tego nie baczę/ żeby przelożeni byli co krzywi bo tem po wielkiej części odieyto władzą. *GórnRozm* B3v, D2, H2v, M; *KochWrJan* 17; *ActReg* 107, 162; Ktore to práwá potrzebá po wielkiej części wynálázłá y wprowadziłá. *Phil* D3; *OrzJan* 34 [2 r.]; *LatHar kt*, +2v, +5, 38 marg, 48 (19); *WujNT* 125, 751; Bo Státuty Wiécowé po wielkiéy części obiálniaią Conſtitucię Trybunálné. *SarnStat* 241, 186, 516, 517; *GrabPospR* Nv; *PowodPr* 5, 12, 20, 23; *VotSzl* C; *CiekPotr* 14.

Szeregi: »po sztuce a po części« (1): Membratim dicere vel tractare aliquid, Po íztuce á po części co wypráwowác. *Mącz* 214d.

»walnie albo po części« (1): wiedząc tho káždy/ ínádnie potym tráfi ná fwe mieyfce przyść po nieiákim wzruńzeniu álbo zámiełżaniu woýká/ czego fie wiele przydawa/ bądź to ná mieýfcu/ wciągñieniu ná przepráwowaniu/ álbo też w potykániu z nieprzyiacielem wálnie álbo poczęści *BielSpr* 8v.

»tak w cale jako i po części itp.« (3) : A iákoż mi fie będzie godziło/ ípufzczác ná Chriſtuſá/ ábo ná iego vczynki/ lub też záłługi/ ták w cale iáko y po części? *CzechRozm* 209v, 71v, 209v. ~

»pod częścią« (3): Syrop thrawiący/ y pod częścią purguiący: Lubricativus. *FalZioł* II 21b; á vpáđła myłł moiá á ínadz iuż podczęścią y wzrok od oczu moich odchodzi. *RejPs* 57v, 183v.

»w części« [w tym: w [jakiej] części (8)] (53): *SienLek* 150; Bo ták rozumieiac/ w części tylko BOgá chwalić będzie/ á część drugá łobie zołtáwi *CzechRozm* 213, A6; *CzechEp* 26, 70, 293, 300, 352, 369, [400]; *CzechEpPORz* **; *SarnStat* 58.

~ *Wyrażenia:* »w niemáley części« (2): *ZapWar* 1542 nr 2450; Tym thedy ípofobem dofyc vczyni wrzędowi íwemu w niemáley części *GórnDworz* Kk3v.

»w wielkiej części« (4): *NiemObr* 60; Gdyż tedy Zupy náłże Bochenfkié y Wielickié [...] y w wyrabiániu łoli w wielkiéy części [in notabili sui parte *JanStat* 48] ípułtoſzenié y vpadek wzięty *SarnStat* 382 [*idem* (2)], 337, 369.

Szeregi: »(tak) w całości albo (jako, i) w części itp.« [szyk 9 : 1] (10): tedy też o Iezuſie toż wyznác muſi/ íż íełt człowiekiem cáłym/ á nie w części *CzechEp* 308; któryby przeciwko náłżemu połtánowieniu w całości álbo w części [in toto vel in parte *JanStat* 88] wyłtápił/ álbo przeciwko niemu był/ álbo żeby ią zgwałcił/ niehcemy byđż pomocné/ ani go do iákiéy wymówki y ípráwowania íwégo złégo vczynku y wyłtępku onégo nieprzypuſćimy *SarnStat* 979, 52, 163, 369, 382, 948 (9).

»nie w części ale dostatecznie, dostateczny albo w części« (1 : 1): *NiemObr* 72; á iefliby fie doftátieczna zapłátá/ álbo w części łzkód onych [*Si autem plenaria solutio aut partialis damnorum JanStat* 690] dla iego poczęcia woyny przeciw Królestwu/ álbo ofobom podniešionéy nie sftála/ tedy fkázuiemy go/ áby był ná cíele karan. *SarnStat* 118.

»(ani) w cale abo (ani) w części *itp.*« [szyk 7 : 4] (11): To tym łpofobem/ gdy my z vczyńkow náłznych/ áni w cale áni w części/ nie możemy być vřpráviedliwieni/ máło nam to pomože ábo nic/ gdybyłmy co dobrego czynili? *CzechRozm* 215, 209, 219, 352, 367, 370, [381]; Owa nierozumne rzeczy/ máią łwe nadzieie/ Ze ich zgołá nie rozwieie Wiátr po śmierci/ lecz zoftána/ w części álbo w cale *KlonŻal* C3; ábowiem przedawáli y záftáwiáli Wóytołtwá/ Sołtyłtwá/ y młyny w cale álbo w części [*in toto vel in parte JanStat* 1076]/ przez dozwołenia panów łwych. *SarnStat* 683, 1059, 1188.

»(tak) w części i (jako i, albo) (we) wszytki(m)« [szyk 8 : 4] (12): ktore rzeczy wyssey opisane y vmovione y vyednane máią dzierzecz myedzy sobą obyie stronye poth zakładem dwu Seth kop grossy wpolgrossczech w częsczy y wewssyczkyem *ZapWar* 1550 nr 2655; *SarnStat* 52, 193, 471, 709, 979 [3 r.] (11). ~

»z wielkiej części« (5): Drudzy zaś v poganów i zwielkiéi części v żydów/ na wymyślali niezliczonych Bałwánów które zwali bogami *MurzNT* 73, 103v; A iż rzeki y rzeczyłká z wielkiéy części [*ut plurimum JanStat* 419] między dziedźictwy/ y ośiadłóściami/ wsiámi/ płyną y fá [...] tedy káżdá z onych dziedźin ma miec łwóy brzég onéy rzeki álbo potoká/ który fie łkłania do onéy dziedźiny. *SarnStat* 466, 178, 922.

Synonimy: **1.** *kawałek, sztuka, trocha*; **d.** *członek*; **e.** *dział, dziedzictwo, imienie, ojczyzna, spadek*; **g.** *artykuł, sztuka*; **2.** *członek*.